
JMG

Kandidatuppsats i journalistik
2022-01-06
Institutionen för journalistik,
medier och kommunikation
www.gu.se/jmg

Granskande hantverkare och neutrala spårhundar?

En studie av svenska journaliststudenters yrkesideal och förebilder

Författare: Ingrid Kullberg Wulf och Ingrid Ramberg
Handledare: Marina Ghersetti
Kursansvarig: Marina Ghersetti

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

The aim of the thesis is to examine journalism students' views on journalistic ideals and if they have any role models. By seeing how students value different journalistic ideals, this thesis aims to examine if the students are a part of a socialization process, how they socialize into the field of journalism. It further examines if students have any role models and what ideals these role models represent. Role models are a part of any work-based identity and someone to look up to. Are these heroes and icons prevailing in an increasingly digitalized media landscape, where almost anyone can be seen or heard?

The thesis uses theories about the socialization process and fields, professionalization and the importance of role models.

The method used in the thesis is a survey-based examination. A survey consisting of twelve questions was sent out to 440 students at four universities in Sweden who offer a journalism education on a Bachelor's level. 208 of the students completed the survey.

The results show that most of the journalism students agree that the ideals of scrutiny, objectivity, neutrality, explaining complicated events and allowing different opinions to be heard are the most important for journalists. The level of disagreement is higher when it comes to ideals like influencing opinions in society and giving people amusement. These ideals also get lower averages. Students do not seem to become neither more nor less like minded during the course of their education. The differences between the schools are also insignificant. Women and men value some ideals differently, however they largely agree on the most important ideals.

The students' role models are active within various journalistic fields. The football journalist Erik Niva received the highest number of mentions, twelve. Many of the role models only received one mention, which indicates that for many students role models are something rather individual.

Key words: Journalism, journalism students, ideals, role models, socialization process

Nyckelord: Journalistik, journaliststuder, ideal, förebilder, socialiseringsprocess

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning	3
1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	6
2. Teori	7
2.1 Bourdieus sociala fält	7
2.2 Professionalism enligt Evetts	8
2.3 Vikten av förebilder	9
3. Tidigare forskning	11
3.1 Idealen som del av den professionella identiteten	11
3.2 Fyra idealtyper	12
3.3 Nordiska journaliststudenters syn på yrkesrollen	14
3.4 Övrig relevant forskning	15
3.5 Forskningslucka	15
4. Syfte och frågeställningar	16
4.1 Frågeställningar	16
5. Metod och material	17
5.1 Metod	17
5.2 Urval	18
5.2.1 Representativitet och bortfall	18
5.2.2 Avväganden gällande urval	19
5.3 Material	19
5.3.1 Svarefrekvens	20
5.4 Enkätens utformning	20
5.4.1 Distribution	21
5.5 Metod- och materialdiskussion	22
5.5.1 Validitet	22
5.5.2 Reliabilitet	22
5.5.2.1 Slump och signifikans	23
5.5.3 Generaliserbarhet	23
5.5.4 Replikerbarhet	24
6. Operationalisering	25
6.1 Typologi och kategorisering	26
6.2 Centrala begrepp	28
6.2.1 Ideal	28

6.2.3 Yrkesidentitet	28
6.2.4 Journaliststudenter	28
6.2.5 Socialiseringsprocess	28
7. Resultat och analys	29
7.1 Journaliststudenters värdering av journalistiska ideal	30
7.2 Värdering av ideal inom idealtyperna	33
7.3 Könsskillnader	34
7.4 Synen på idealen under utbildningens gång	35
7.4.1 Arbetslivets påverkan på idealen	37
7.5 Skillnader mellan skolorna	38
7.6 Journaliststudenters förebilder	39
7.6.1 Idealerna som förebilderna representerar	41
8. Diskussion	43
8.1 Studenternas värdering av idealen	44
8.1.1 Stor enighet kring journalistikens kärnvärden	45
8.2 Hellre Hantverkare än Språkrör	47
8.3 Yrkesidentitet mer avgörande än könsidentitet	48
8.4 Socialiseringsprocessens betydelse	49
8.5 Likartade utbildningar formar likatänkande journalister	50
8.6 Journaliststudenternas förebilder	51
8.6.1 Generationsskifte	53
8.6.2 Kvinnliga respektive manliga förebilder	53
8.6.3 Gemensamma hjältar på nedgång?	54
9. Avrundning	55
9.1 Förslag till vidare forskning	56
10. Referenslista	57
Bilaga 1	61

1. Inledning

Vad utmärker en bra journalist? Hur viktigt är det egentligen att spegla den allmänna opinionen, granska samhällets makthavare och att kunna förklara komplicerade händelser på ett enkelt sätt?

Vi är intresserade av journaliststudenters perspektiv på frågor som dessa. De är kårens framtid, det är de som inom kort kommer att bemanna landets redaktioner. Vad de tycker är viktigt respektive oviktigt kommer att avspeglas på journalistiken som produceras.

De journalistiska idealen fungerar som en sammanhållande kraft för journalistkåren, guidar journalisterna i deras arbete och bidrar till att forma synen på den egna gruppen (Wiik, 2021). Hur de olika idealen värderas av journalister har alltså betydelse för journalistisk yrkeskultur och identitet. Det innebär att journaliststudenters syn på idealen i sin tur kan ha betydelse för yrkeskulturens framtid. Idealerna och kårens uppfattning om dem har också en roll i utvecklingen av yrkets gemensamma etiska förhållningsregler (Wiik, 2010).

Journalistiska produkters hela syfte är att nå ut till allmänheten. Hur journalisternas yrkesidentitet ser ut och vilka ideal de värderar högst kan antas påverka vilken typ av journalistik som når allmänheten. Värderas exempelvis kritisk granskning högt av många är det sannolikt att fler kritiskt granskande journalistiska verk kommer att publiceras. Det journalistiska utbudet påverkar allmänhetens världsbild och journalistik fyller en viktig demokratisk funktion som tredje statsmakt. Kopplingen mellan journalistiska ideal, identiteter och roller och medieutbudet gör vår studie relevant ur ett samhällsligt perspektiv.

Journaliststudenter kommer in på utbildningen som utomstående, en del av allmänheten. Studenternas bilder av journalistkåren och yrket kan vara baserade på bakgrund, erfarenheter, mediekonsumtion, fiktiva gestaltningar av journalister och en mängd andra, individuella faktorer. Under studietiden blir man gradvis mer involverad, man träffar likasinnade, lärare och yrkesverksamma och får en djupare inblick i journalistyrket. Man kan uttrycka det som att man under studietiden går från att tillhöra "dem" till att bli en del av ett journalistiskt "vi". Vi är intresserade av att ta reda på om studenterna ändrar sin inställning till yrkesidealerna och om de blir mer likriktade i takt med att de går från "dem" till "vi".

Idealerna har historiskt sett tagit sig uttryck bland annat genom upphöjda och för yrkesgruppen gemensamma journalistiska hjältar, ikoner eller förebilder. Huruvida journaliststudenter har förebilder eller inte blir relevant, eftersom hjältar och ikoner är en av yrkeskulturens byggstenar (Wiik, 2021). Hjältar och ikoner inom journalistiken kan vara symboler för den ultimata journalisten. En förebild kan förkroppsliga ideal eller värderingar som journaliststudenter eftertraktar och bli en målbild för vad man själv vill representera. Genom att undersöka vad journaliststudenter har för förebilder och vad dessa förebilder står för kan man diskutera hur den framtida kåren strävar efter att arbeta.

1.1 Bakgrund

1962 startade de första journalistutbildningarna i Sverige i Göteborg och Stockholm. Sedan dess har utbildning blivit en självklarhet för många personer som vill bli journalister. 2011 hade 83 procent av Sveriges journalister en universitetsutbildning, till skillnad från 71 procent 1989, något som pekar på en allt mer tydlig professionalisering (Edström, 2012).

2011 bestod Sveriges journalistkår av hälften kvinnor, hälften män. Majoriteten av journalisterna har medelklassbakgrund och många har föräldrar som är akademiker. En tredjedel av kåren uppger att de är uppväxta i en arbetarfamilj. 95 procent av journalisterna är födda i Sverige. Majoriteten är uppväxta i städer, främst Stockholm, Göteborg och Malmö (Djerf-Pierre, 2012). Över hälften av alla Sveriges journalister arbetar i storstäderna och kring 2011 var denna andel ökande, vilket till stor del berodde på att andelen journalister i Stockholm var ökande (Edström, 2012). Värt att notera är dock att tio år har passerat, och situationen idag kan se delvis annorlunda ut.

Man kan alltså konstatera att journalistkåren är en förhållandevis homogen grupp, sett till utbildning och klassbakgrund. Givet detta är det intressant att undersöka om journaliststudenter också delar syn på yrkets ideal och viktiga egenskaper och förmågor hos journalister.

2. Teori

I detta kapitel kommer uppsatsens teori att presenteras. Uppsatsens teoretiska ramverk består i första hand av Pierre Bourdieus teoribildning om socialisering och fält. För att tydliggöra våra utgångspunkter gällande professionalism som ett system av värderingar har vi också involverat teorin om professionalism i den form som används av Julia Evetts. För att styrka vikten av förebilder finns sist i kapitlet en del om yrkesmässiga förebilder och ytterligare socialisering enligt bland andra Herminia Ibarra och Donald E. Gibson.

2.1 Bourdieus sociala fält

Sociologen Pierre Bourdieu (1930-2002) använde begreppet fält som beteckning för system av relationer. Vidare definieras sociala fält (eller kampfält, eller konkurrensfält) som föränderliga områden där aktörer, både individer och institutioner, strider om det man har gemensamt (Broady, 1998a).

I det här fallet handlar det om journalistikens fält, där människorna som ingår – journalisterna – har journalistiken, den journalistiska yrkesidentiteten och de journalistiska idealen gemensamt. Automin inom det journalistiska fältet är dock begränsad, enligt Bourdieu, och gränserna till andra samhällsliga fält är suddiga eftersom andra starka fält (till exempel det politiska fältet och det ekonomiska fältet) använder journalistikens fält som arena (Nygren, 2019). Trots detta beskriver Bourdieu journalistikens fält som ett "mikrokosmos" där inom fältet konstruerade lagar råder. Det innebär att journalistiken inte bara är ett resultat av påverkan från andra fält, utan också någonting eget (Bourdieu, 1998).

Fältbegreppet kan användas för att förklara och förstå interaktion och samarbete såväl som makt och konkurrens mellan fältets medlemmar, i det här fallet journalister. Inom sitt fält måste man förhålla sig och anpassa sig till fältets andra aktörer (Löfgren, 2018).

När det gäller det journalistiska fältet beskriver Bourdieu hur legitimitet kan uppnås genom två huvudsakliga principer. Det handlar om erkännandet från kollegor samt erkännandet från publiken. Det förstnämnda är mest relevant för vår studie. För att uppnå erkännande från kollegor och andra inom det egna fältet, krävs enligt Bourdieu att man tar till sig av de inom fältet rådande värderingarna. Vidare menar Bourdieu att journalister efter en tid i arbetslivet tenderar att bli mer cyniska till följd av marknaden och kommersialismen, i jämförelse med unga, nyblivna journalister som lägger stor vikt vid yrkets värden och principer (Bourdieu, 1998).

När man pratar om sociala fält är begreppet habitus ofrånkomligt. Habitus kan beskrivas som de "ryggsäckar" i vilka vi bär med oss våra sociala erfarenheter, våra kunskaper och vår bakgrund. Vårt habitus byggs upp genom hela våra liv och påverkar oss i våra föreställningar, vårt handlande och våra attityder (Broady, 1998b).

Även kapital bör nämnas i sammanhanget. Kapital är, enligt Bourdieu, tillgångar av olika karaktär. Ekonomiskt, kulturellt och socialt kapital är de tre huvudsakliga typerna. Ekonomiskt kapital uppnås genom innehav av materiella tillgångar och kunskap om ekonomi. Kulturellt kapital kretsar kring förståelse för, vana vid och kunskap om det som brukar kallas "finkultur". Socialt kapital handlar helt enkelt om kontakter; släkt och vänner men också "kårande" (Broady, 1998b), det vill säga kollegiala band. Utöver dessa grundläggande former av kapital finns mer specifika former, där symboliskt kapital och vetenskapligt kapital är två exempel.

Som tidigare nämnts är det journalistiska fältets möjligheter till autonomi till viss del begränsade, men de är inte obefintliga. Viss autonomi kan enligt Bourdieu uppnås genom det kapital journalistiken rymmer; socialt kapital genom gemensamma institutioner, bland annat för utbildning, och symboliskt kapital (Nygren, 2019). Med andra ord är just journalistutbildningen en plattform för skapandet av socialt kapital (blivande) journalister emellan.

Utifrån Bourdieus resonemang kan man anta att journalisters uppfattningar om yrkesideal strömlinjeformas i takt med tiden man spenderar inom fältet. Med det som utgångspunkt skulle det kunna vara så att en grupp nyblivna journaliststudenter uppvisar en högre nivå av diversitet än en grupp studenter som kommit längre i sin utbildning och därmed kommit längre i sin socialiseringsprocess – de har stöpts djupare in i formen för sitt framtida fält. Mest likriktade i synen på sig själva och sina ideal borde med samma logik de yrkesverksamma journalisterna vara. Samtidigt talar Bourdieus teoribildning för att de journalistiska idealen skulle betyda mer för studenterna än för de yrkesverksamma journalisterna vars syn på yrket svärtats av cynism.

Sammanfattningsvis bidrar Bourdieus teori om sociala fält med legitimitet åt vår utgångspunkt att överhuvudtaget betrakta journalistiken som ett fält, förvisso påverkat av andra starka fält, men inom vilket vissa värderingar råder och där man för att uppnå acceptans inom den egna gruppen anammar vissa värderingar.

2.2 Professionalism enligt Evetts

I teoriavsnittet i Julia Evetts text *The Sociological Analysis of Professionalism: Occupational Change in the Modern World* (2003) presenteras två teoretiska synsätt på professionalism. Det ena handlar om professionalism som ideologi. Det andra, det vi är intresserade av i det här sammanhanget, handlar om professionalism som ett system av värderingar. Evetts baserar sitt teoretiska perspektiv på flera sociologiforskares samlade synsätt. En central gestalt är Everett C. Hughes, vars forskning gett upphov till flera etnografiska studier i vilka professionalism betraktas just som ett värderingssystem.

Enligt Evetts består gemensamma professionella identiteter av liknande erfarenheter, kunskaper och sätt att uppfatta och lösa problem. Yrkesidentiteten skapas och upprätthålls i en socialiseringsprocess där bland annat utbildning, praktik, arbetslivserfarenhet och

medlemskap i gemensamma organisationer ingår. Utövarna av en profession utvecklar en arbets- och yrkeskultur tillsammans (Evetts, 2003).

I Evetts text tas flera professioner upp som exempel, men journalistik är inte en av dem. Det beror sannolikt på att journalistik inte kan definieras som en profession fullt ut, men i en svensk kontext väl som en semi-profession. En av anledningarna till att man inte talar om journalistik som en profession är att det inte krävs legitimation för att få utföra yrket. Högskoleutbildning, etik och normer som reglerar yrkesutövningen och gemensamma organisationer är några av de faktorer som gör att journalistik i Sverige till följd av 1900-talets professionaliseringsprocess nått statusen av en semi-profession (Nygren, 2019).

För vår studie blir synen på professionell identitet och gemensam yrkesidentitet central. Genom att acceptera premissen att yrkesidentiteten formas i en socialiseringsprocess där utbildning och erfarenhet har avgörande betydelse kan man få förståelse för betydelsen av journaliststudenternas tankar om ideal.

2.3 Vikten av förebilder

1999 publicerade Herminia Ibarra, professor i organisationsbeteende vid Harvard, intervjustudien *Provisional Selves: Experimenting with Image and Identity in Professional Adaptation*. I studien presenteras en process för att anpassa sig till en ny roll i tre steg; först att observera förebilder för att identifiera möjliga identiteter, sedan experimentera med sin egen roll för att sist landa i en identitet i exempelvis en ny yrkesroll (Ibarra, 1999).

Ibarras studie visar även att konstruktioner av identiteter tidigt i anpassningsprocessen är baserade på naiva bilder av vad som krävs för att nå idealet. I takt med att man får mer erfarenhet ökar sedan förståelsen för vilka element som är nödvändiga för att nå detta ideal (Ibarra, 1999).

Ibarra formulerar slutsatser om hur personer inom finansvärlden använder sig av professionella förebilder. Enligt Ibarra kan personer lära sig underförstådda yrkesregler och sätt att signalera viktiga yrkesideal genom att observera sina förebilder. Medan vissa av undersökningens deltagare explicit identifierade egenskaperna hos sina förebilder, grundade andra sina observationer på olika beteendetryck hos förebilderna, kopplade till egenskaperna (Ibarra, 1999).

Många av deltagarna som intervjuats i Ibarras studie ställer förebilderna mot sig själva. Genom förebilderna utvecklade de bilder av sina "möjliga jag". Mest uppmärksamhet riktades mot de av förebildernas beteenden och egenskaper som överensstämde med deltagarnas egna kunskaper, preferenser och värderingar (Ibarra, 1999).

Ibarra har undersökt en helt annan målgrupp än den vi är intresserade av, men vi kan ändå använda hennes teoretiska utgångspunkter på området yrkesmässiga förebilder. Antagandena att man genom sina förebilder både lär sig om interna yrkesregler och skapar en målbild för

sin egen karriärmässiga personlighet kan appliceras på journaliststudenterna i vår undersökning. Att man fokuserar på de av förebildernas egenskaper som går i linje med ens egna värderingar skulle kunna betyda att man väljer förebilder som matchar de journalistiska ideal man tycker är viktigast.

Förebilder spelar en central roll i den socialiseringsprocess som skolar personer in i yrken (Gibson, 2003). Genom att observera förebildens agerande i olika situationer kan man själv anamma liknande beteenden. Ens uppfattning av förebilden blir en del av socialiseringen och de värderingar, beteenden och egenskaper som förebilden ger uttryck för blir viktiga för hur man tar sig an den förestående yrkesrollen (Singh, Vinnicombe & James, 2006).

Förebildens beteende blir en sorts guide för hur man ska vara inom ett visst fält eller en viss kultur. För personer som är nya inom fältet blir förebilden någon att se upp till och bygga sin identitet utifrån (Singh et al., 2006).

3. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras tidigare forskning som på olika sätt knyter an till denna studie. Först presenteras forskning av Jenny Wiik, som har forskat på journalisters uppfattning om ideal och professionell identitet. Sedan presenteras forskning om idealtyper av Margareta Melin-Higgins, bland annat begreppen Pedagog, Spårhund, Hantverkare och Språkrör som är centrala i denna uppsats. Efter det presenteras en nordisk studie på journaliststudenter som undersöker flera olika områden, bland annat ideal och synen på journalister, och som jämför studenter länder emellan. Sist i kapitlet presenteras kortfattat övrig relevant forskning och forskningslucka.

3.1 Idealen som del av den professionella identiteten

Jenny Wiik, forskare och universitetslektor vid JMG, har producerat och publicerat mycket forskning som berör journalisters yrkesidentitet, roller och ideal. I sin doktorsavhandling från 2010, *Journalism in transition*, undersöker Wiik hur svenska journalisters professionella identitet förändrades mellan 1989 och 2005. Under den perioden genomgick medielandskapet stora förändringar, och genom Wiiks studie kan man följa hur uppfattningarna om idealen påverkades av utvecklingen.

En av avhandlingens slutsatser är att journalistkårens syn på idealen blivit mer likriktad under den studerade perioden, vilket indikerar att yrkesprofessionalismen stärkts (Wiik, 2010). Idealerna delas upp i fyra grupper – dimensioner – som tillsammans utgör yrkesidentiteten. Dimensionerna är:

- Den professionella identitetens bas, som består av idealen granska, förklara och låta olika opinioner komma fram.
- Angloamerikanska liberala ideal, det vill säga objektivitet, neutralitet och spegling.
- Ideal kopplade till publikorientering, vilka sammanfattas i idealen att stimulera nya tankar och idéer, ge människor upplevelser och erbjuda förströelse. De första två kan också kopplas till journalistikens folkbildningsideal.
- Ideal i förhållande till den offentliga sfären, där idealen att påverka den allmänna opinionen och fungera som språkrör för lokal opinion ryms.

Wiik använder sig bland annat av Bourdieus teori om sociala fält. Hon motiverar valet av teori med att journalistisk professionell identitet är ett verktyg som möjliggör social status för yrkesgruppen. Inom identiteten spelar uppfattningarna om idealen en central roll. Bourdieu gör antagandet att grupper av människor tenderar att dra åt homogenisering. Wiik skriver: *“Enligt Bourdieu innebär grupperingar av människor i t.ex. samhällseliga klasser, men även i andra kategorier, inte bara att de innehar liknande attribut (så som samma kön, utbildning eller lönenivå), utan också att de har liknade värderingar och attityder”* (2010, s. 204). I det här fallet handlar det om liknande uppfattning om de professionella idealen, och Wiiks resultat går i linje med Pierre Bourdieus fältteori.

Studien visar att vissa ideal har ökat i betydelse över tid medan andra har tappat i status. Idealen neutralitet och objektivitet ökade mellan 1989 respektive 1994 och 2005, liksom att stimulera nya tankar hos allmänheten. Betydelsen av idealet att påverka den allmänna opinionen sjönk å sin sida mellan 1994 och 2005. Vissa ideal har legat kvar på samma höga nivå konstant. Två exempel på sådana ideal är granskning och förklaring (Wiik, 2010).

3.2 Fyra idealtyper

Medieforskaren Margareta Melin-Higgins har i flera studier och vetenskapliga artiklar undersökt journalisters syn på ideal och identitet. Med utgångspunkt i sin typologi bestående av fyra arketyper; Spårhundar, Pedagoger, Hantverkare och Språkrör, har Melin-Higgins jämfört hur olika grupper av journalister betraktar och värderar journalistiska ideal.

Ett exempel är artikeln *Female Educators and Male Craftsmen?*, i vilken Melin-Higgins undersöker hur svenska journalister ser på sin yrkesidentitet och sina professionella ideal. Artikeln fokuserar särskilt på hur journalisters förhållningssätt påverkas av kön och utbildningsbakgrund (Melin-Higgins, 1996a).

I *Pedagoger och spårhundar*, Melin-Higgins uppsats för filosofie licentiatexamen (1996b), ges en mer omfattande och djupgående genomgång av typologin. Även i denna text studerar Melin-Higgins journalisters yrkesideal.

De fyra idealtyperna beskrivs enligt följande i de båda texterna:

- **Pedagog:** aktiv i sitt förhållningssätt till nyhetsinsamling, deltagande i sitt förhållningssätt till nyhetsförmedling. Kan liknas vid lärare, missionärer och agitatorer. Kunniga, engagerade, empatiska, omhändertagande och beskyddande. Pedagoger vill lära ut vad de anser är viktigt till allmänheten och har därför en aktiv hållning till processen att samla in nyheter. Deras hållning går ut på att uttrycka sig själva och influera andra, genom att enkelt förklara komplicerade händelser och förhållanden.
- **Spårhund:** aktiv i sitt förhållningssätt till nyhetsinsamling, neutral i sitt förhållningssätt till nyhetsförmedling. Spårhundar besitter egenskaper som tuffhet, hårdhet, oräddhet och hänsynslöshet. I sin jakt på nyhetsmaterial utgår Spårhundarna från devisen att ändamålen helgar medlen. En Spårhund nöjer sig inte med passiva källor, som myndigheters eller företags pressmeddelanden, som nyhetsunderlag. Spårhundar vill belysa orättvisor och kritiskt granska samhällets elit.
- **Hantverkare:** passiv i sitt förhållningssätt till nyhetsinsamling, neutral i sitt förhållningssätt till nyhetsförmedling. Hantverkartypen beskrivs som noggrann och professionell. De betraktar journalistiken som ett hantverk inom vilket man kan lära sig att snickra ihop artiklar på effektivast möjliga sätt för att förhålla sig till brådskande deadlines. Hantverkarens acceptansnivå inför nyhetsinsamling står i skarp kontrast till Spårhundens. Passiv nyhetsinsamling, till exempel att basera nyheter på pressmeddelanden, betraktas av Hantverkartyper som godtagbart, och tidseffektivt.

Det viktigaste är ändå att sanningen kommer fram. Neutralitet och spegling av omvärlden är viktiga ideal inom Hantverkargruppen.

- **Språkrör:** passiv i sitt förhållningssätt till nyhetsinsamling, deltagande i sitt förhållningssätt till nyhetsförmedling. Journalister av Språkrörstyp beskrivs som kompetenta och mycket engagerade. De ser sig själva som del av publiken och är ofta politiskt märkta.

(Melin-Higgins, 1996a, 1996b).

Figur 3.1 De fyra idealtyperna

Förhållningssätt till nyhetsinsamling → Förhållningssätt till nyhetsförmedling ↓	Aktiv	Passiv
Deltagande	Pedagog	Språkrör
Neutral	Spårhund	Hantverkare

Tabellen visar de fyra idealtyperna och hur de förhåller sig till nyhetsinsamling och nyhetsförmedling.

I *Pedagoger och spårhundar* betonas särskilt att inget av idealen står för sig självt. Ett ideal kan dominera inom en grupp, men det är orimligt att tänka sig att en grupp journalister uteslutande skulle värdera ideal från en av de fyra idealtyperna (Melin-Higgins, 1996b).

3.3 Nordiska journaliststudenters syn på yrkesrollen

Studien *The Nordic Journalists of Tomorrow* publicerades i *Nordicom Review 2009* och är skriven av Jan Fredrik Hovden, Gunn Bjørnsen, Rune Ottosen, Ida Willig och Henrika Zilliacus-Tikkanen.

Undersökningen inkluderar en stor grupp studenter och frågor ställdes om bland annat motivering för att studera journalistik, preferenser inför framtida yrkesval, syn på journalister i samhället, attityder gentemot yrket, journalistiska ideal och vilka egenskaper som anses viktiga för en journalist.

De använde en webbaserad enkät som skickades ut till studenter som gick sin första termin på en av 19 nordiska journalistutbildningar. Fördelningen var aningen skev då tio norska utbildningar var med, medan de övriga länderna (Sverige, Finland och Danmark) hade tre utbildningar vardera med i undersökningen.

För själva studien valde de att fokusera på skillnaderna mellan de största utbildningarna i varje land, vilket resulterade i ett urval på tolv skolor, och totalt 391 studenter. Fördelningen mellan studenterna var också ojämn, med 164 studenter från Norge och under 100 från vardera av de övriga länderna.

Motivation och mål för framtida journalister i Norden beskrivs i tre mönster:

1. Studenterna är praktiska idealister.
2. Studenter siktar mot prestigefyllda positioner.
3. Studenternas förebilder är primärt tv-journalister och korrespondenter.

I studien beskrivs hur författarna förväntat sig att en grävande reporter, tv-personlighet eller "ikonisk skribent på en seriös tidning" skulle vara i topp på listan över studenternas förebilder. Det blev inte så, utan vad de kallar en "informerande tv-journalist" visade sig vara vanligast bland förebilderna. De svenska journaliststudenternas främsta förebilder 2009 var Stina Lundberg Dabrowski (för 16 procent av studenterna), Jan Guillou och Janne Josefsson (för 6 procent vardera). Författarna lutar sig mot Bourdieus teori, särskilt hans analys om televisionens makt. Ur detta perspektivet har tv-journalistik en specifik makt och förmåga att inkludera särskilda människor, sakfrågor, problem et cetera. Detta kan förklara varför nordiska journaliststudenter nämner just tv-journalister som förebilder – trots att undersökningen visar att deras motivationer är olika och att studenterna helst vill arbeta på en nationell tidning (Hovden et al. 2009). Det ska också tilläggas att när Bourdieu kom med sin teori om tv på 1990-talet var tv det överlägset mest synliggörande mediet. Numera finns det fler sätt att synas som journalist, exempelvis genom sociala medier.

De tre journalister som nämns som förebilder av de svenska journaliststudenterna; Stina Lundberg Dabrowski, Jan Guillou och Janne Josefsson, är alla erfarna journalister som närmar sig slutet av sina karriärer. De är inte längre lika aktiva i sina roller som journalister och därmed kan nya namn dyka upp hos dagens journaliststudenter. Vilka dessa är och vilka ideal de står för kan visa på förändring inom kåren och eventuellt också på nya ideal som anses mer relevanta än tidigare. *Nordic Journalists of Tomorrow* är över tio år gammal och mycket har hänt inom journalistiken sedan 2009. Hur studenter ser på ideal och förebilder kan ha förändrats mycket i och med exempelvis digitaliseringen av medielandskapet.

3.4 Övrig relevant forskning

I *The Formation of a Professional Identity: Journalism Students in Different Media Systems* (2013) undersöker Gunnar Nygren och Karin Stigbrand hur den journalistiska professionen formas hos studenter i fem olika länder: Polen, Sverige, Ryssland, Finland och Estland. De gjorde en enkät med 526 journaliststudenter och undersökte likheter och skillnader, motiv, kompetens, karaktärsdrag, ideal och värderingar. Studien visar att det finns skillnader mellan de olika ländernas studenter, bland annat när det gäller ideal och förväntningar. Ett exempel på ideal som skiljde sig mellan de olika länderna är att granska makthavare. Svenska, finska, estniska och polska studenter tyckte att det var ett viktigare ideal än vad de ryska studenterna ansåg (Nygren & Stigbrand, 2013).

Tillvägagångssättet liknar vårt; Nygren och Stigbrand använder sig av enkäter för att samla in studenters bild av professionen. I andra avseenden skiljer studien sig från vår, till exempel i det att ett stort fokus ligger på skillnader mellan länder.

Gunnar Nygren har även publicerat en vetenskaplig artikel i antologin *Becoming a Journalist: Journalism Education in the Nordic Countries* (2016). Artikeln heter *Journalism Education and the Profession Socialization, Traditions and Change*, och hänvisar bland annat till Nygren och Stigbrand (2013). Artikeln pekar exempelvis på att lärare med en professionell bakgrund överför språk och perspektiv till studenter. Även i de praktiska övningar som studenterna får göra och sättet de får lära sig att tänka angående hur journalistik produceras har lärarna en central roll (Nygren, 2016).

3.5 Forskningslucka

Merparten av den tidigare forskningen på området journalistiska ideal och identitet fokuserar på yrkesverksamma journalister. *The Nordic Journalists of Tomorrow* (Hovden et al., 2009) kartlägger visserligen studenters uppfattningar, men 2009 års studenter, inte dagens. Vårt bidrag till forskningen blir att ge en uppdaterad bild av hur journaliststudenter i en svensk kontext ser på ideal och identitet. Sedan *The Nordic Journalists of Tomorrow* publicerades 2009 har medielandskapet genomgått omfattande förändringar, i vissa delar till följd av samhällsutvecklingen i stort. När studiens material samlades in i mitten på 00-talet var flera av de stora sociala medie-plattformar vi idag använder dagligen inte ens uppfunna. Andra var i sin linda, men klart är att deras inflytande då inte kan jämföras med det idag.

En annan aspekt av den förändrade mediesfären är alla de nya aktörer som seglat upp som viktiga opinionsbildare som formar människors attityder (Freberg, Graham, McGaughey & Freberg, 2010). 2009 fanns visserligen bloggare, men dagens influencers genomslagskraft, position och de ekonomiska intressen de är förmedlare av utgör en helt ny arena för distribution av information. Möjligheten att nå ut med information till allmänheten genom digitala plattformar har revolutionerats under det senaste decenniet.

Det digitaliserade medielandskapet är också en delförklaring till de traditionella mediernas förändrade förutsättningar. Medierna har inte längre monopol på nyheter sedan vem som helst kunde börja publicera information av allmänintresse. Digitaliseringen har inneburit att medieföretagens affärsmodell försvagats, och det är svårt för svenska medier att konkurrera med globala annonsjättar som Google och Facebook (Ohlsson & Facht, 2017). Med vår studie hoppas vi kunna bidra med en dagsaktuell bild av journaliststudenters syn på idealen, en syn som eventuellt kan ha påverkats av dessa ändrade villkor.

Vissa journaliststudenter introduceras till arbetsmarknaden redan under utbildningen, till exempel genom praktik och sommarjobb. Under utbildningen kan en inblick i arbetslivet samt kontakt med erfarna journalister bidra till en förändrad bild av yrket och kåren som studenterna sedan fortsätter att utveckla fram till examen.

Vi hoppas kunna tillföra ett nytt perspektiv genom att jämföra studenter som är i början av sin utbildning med studenter som studerat en längre tid. Med stöd i våra teorier lutar vi oss mot antagandena att förändringar sker under tiden på utbildningen samt att gruppen redan där

börjar homogeniseras. Vi anser att en jämförelse mellan nya och erfarna studenter fattas i den befintliga forskningen.

4. Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka hur svenska journaliststudenter ser på traditionella journalistiska ideal. Exempel på ideal är granskning, objektivitet och neutralitet. Genom att titta på hur nyblivna respektive mer erfarna studenter värderar idealen kan vi också få en uppfattning om huruvida idealuppfattningen tenderar att bli mer, eller mindre, likriktad under utbildningen. Detta relaterar till valda teorier, som kretsar kring och tar utgångspunkt i uppfattningen att det sker processer av socialisering inom avgränsade fält och att professionens "medlemmar" formar sin yrkeskultur tillsammans. Eftersom förebilder är ett sätt på vilket idealen förkroppsligas vill vi också ta reda på vilka förebilder dagens journaliststudenter ser upp till och vilka ideal studenterna själva anser att dessa förebilder är bärare av.

4.1 Frågeställningar

Med utgångspunkt i följande frågor vill vi samla in information om, analysera och föra diskussion kring journaliststudenters syn på sitt framtida yrkes kärnvärden. Genom den första frågeställningen vill vi ge en övergripande bild av hur idealen värderas. Den andra frågeställningen fångar vår avsikt att undersöka förändringar under utbildningens gång och socialiseringsprocessen. Den tredje frågeställningen syftar till jämförelser de undersökta universitetet emellan. Den fjärde kopplar idealen till journalistiska förebilder.

- Hur värderar studenter vid svenska journalistutbildningar journalistiska ideal?
 - Hur värderas idealtyperna Spårhund, Hantverkare, Pedagog och Språkrör i förhållande till varandra?
- Finns det några skillnader i hur nya respektive mer erfarna journaliststudenter ser på de journalistiska idealen?
 - Vad säger eventuella skillnader eller likheter om socialiseringsprocessen?
- Finns det några skillnader mellan hur studenterna på de undersökta skolorna värderar de journalistiska idealen?
- Har studenter vid svenska journalistutbildningar några journalistiska förebilder?
 - Vilka är förebilderna?
 - Vilka ideal representerar förebilderna?

5. Metod och material

I detta kapitel kommer metod, urval och material att presenteras. I slutet av kapitlet följer en metoddiskussion där metodologiska val och avvägningar diskuteras och analyseras.

5.1 Metod

Journaliststudenternas åsikter, uppfattningar och värderingar av ideal har samlats in via en webbenkät. Den grundläggande metoden för denna uppsats är alltså enkät- eller surveyundersökning, ett metodval som lämpar sig väl när man vill studera exempelvis attityder hos en större grupp (Johansson & Karlsson, 2019). Bara genom att fråga just journaliststudenter hur de ser på och värderar idealen kan vi uppnå studiens syfte – att skapa oss en uppfattning av journaliststudenters syn på och värdering av idealen. Metoden är kvantitativ – målet är att nå ut till och få svar av så många som möjligt inom den aktuella populationen.

Inom metodlitteraturen skiljer man på informantundersökningar och respondentundersökningar. De tillfrågade i den förstnämnda undersökningsformen används som "vittnen" som ska bidra till en samlad bild av sanningen om ett händelseförlopp, en situation eller en organisation. När det gäller respondentundersökningar är de tillfrågade, respondenterna, själva undersökningsobjekten. Det är deras personliga tankar och åsikter man vill samla in och studera (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns & Wängnerud, 2017). Vår undersökning är således en respondentundersökning. Det innebär att vi ställer samma frågor till alla respondenter, letar mönster i svaren, identifierar likheter och skillnader samt diskuterar kring möjliga förklaringar och konsekvenser (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns & Wängnerud, 2017).

Respondentundersökningar kan i sin tur delas upp i två kategorier; samtalsintervjuundersökningar och survey- och frågeundersökningar. Den här studiens metod är som tidigare nämnts ett exempel på en frågeundersökning. Frågorna är totalt standardiserade, samma frågor ställs på samma sätt till samtliga respondenter. Respondenterna får bestämda svarsalternativ att utgå från, förutom i vissa frågor då de ges möjlighet till fritextsvar (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns & Wängnerud, 2017).

5.2 Urval

Den population uppsatsen avser analysera är studenter vid treåriga kandidatutbildningar i journalistik på svenska universitet. Vid frågeundersökningar är det vanligt att man gör ett slumpmässigt urval av personer ur den population man är intresserad av att undersöka, för att sedan använda deras svar när man generaliserar kring hela gruppen (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns & Wängnerud, 2017). Vi valde dock att skicka ut enkäten till samtliga personer inom den population vi är intresserade av, med förhoppning om så hög svarsfrekvens som möjligt.

Webbenkäten delades ut till samtliga 445 journaliststudenter vid de svenska universitet som erbjuder treåriga renodlade journalistutbildningar på kandidatnivå; Göteborgs universitet (JMG), Stockholms universitet (JMK), Umeå universitet samt Mittuniversitetet i Sundsvall.

5.2.1 Representativitet och bortfall

Eftersom vi inte valt att avgränsa vårt urval inom den aktuella populationen kan man konstatera att urvalet som helhet är representativt. Diskussionen kring representativitet blir följaktligen kopplad till svarsfrekvensen; 47 procent.

De personer som fått enkäten men inte svarat står för det som kallas externt bortfall (Johansson & Karlsson, 2019). I vårt fall är detta de 208 personer (47 procent även dem) som inte ens påbörjat enkäten. Med stöd i metodlitteraturen betraktar vi en total svarsfrekvens på närmare hälften av populationen som godtagbar. Johansson och Karlsson skriver: *“Om man (...) lyckas få upp svarsfrekvensen från 30-40 procent till 45-50 procent har vi ett urval vi kan vara mer tillfreds med”* (2019, s. 149). En del av de som skickat in svar har hoppat över vissa frågor. Detta kallas internt bortfall (Johansson & Karlsson, 2019). Det interna bortfallet är i vårt fall 25 personer, vilket motsvarar sex procent av det totala urvalet.

I gruppen som fick tillgång till enkäten kan det finnas personer som av olika anledningar inte tillhör populationen vi vill undersöka och därför inte borde ha fått enkäten (Johansson & Karlsson, 2019), till exempel personer som är inskrivna på journalistutbildningarna men inte är aktiva studenter. Samtidigt kan det vara så att vi inte har nått ut till alla aktiva journaliststudenter, till exempel för att de har lämnat fel mejladress till institutionen eller helt enkelt missat vårt mejl. Efter att ha räknat bort dessa personer, det naturliga bortfallet, får man sitt nettourval, på vilket svarsfrekvensen sedan baseras (Johansson & Karlsson, 2019). Det finns dock inget sätt för oss att skilja det naturliga bortfallet från de personer som av olika anledningar väljer att inte svara på enkäten. Vår svarsfrekvenssiffra är därmed baserad på det totala antalet personer som fick tillgång till enkäten via mejl, eller i Mittuniversitetets fall genom interna forum.

5.2.2 Avväganden gällande urval

I början av arbetet med uppsatsen var tanken att endast undersöka studenter på de två största utbildningarna, JMG och JMK, vilket skulle ge en tydlig struktur och göra det enkelt att jämföra, men tidigt i processen breddades urvalet. Fler universitet lades till för att öka möjligheterna att dra generaliserande slutsatser om journaliststudenter i stort.

Journalistutbildningar ges i flera olika former, som treåriga kandidatprogram, masterutbildningar, kortare program på folkhögskolor eller fristående kurser vid såväl universitet som högskolor. Det finns även kandidatprogram som innehåller journalistikkurser i kombination med andra ämnen. Vi valde att fokusera på de studenter som studerar treåriga kandidatutbildningar som endast är inriktade på journalistik.

Beslutet är kopplat till vårt syfte – vi vill undersöka om socialiseringsprocessen studenterna går genom under sin utbildning påverkar deras syn på ideal och förebilder. Ett delsyfte är att se om det finns skillnader i hur studenterna ser på idealen beroende på vilken årskurs de går i. Under tre år hinner man socialiseras och komma i kontakt med studenter, lärare och i många fall även arbetsmarknaden. Skulle vi ha undersökt studenter som exempelvis studerar ett år på folkhögskola är socialiseringsprocessen kortare, och vi hade inte heller kunnat göra jämförelsen mellan årskurserna.

De svenska utbildningar som kombinerar journalistik med andra ämnen föll bort då vi ville att utbildningarna skulle ha liknande upplägg. Till exempel erbjuder Södertörns högskola en tre år lång journalistutbildning med inriktning på samhällsstudier. Då läser studenterna andra kurser, som historia eller miljövetenskap, under hela det första året. Hade vi inkluderat dessa studenter i vårt urval hade vi inte kunnat jämföra tidiga journaliststudenter med mer erfarna på ett likvärdigt sätt.

5.3 Material

Enkäten skickades till de 361 personer som studerar journalistik vid JMG, JMK och Umeå universitet via deras mejladresser. Fem mejl studsade tillbaka. Två av dessa fem studenter fick enkäten i efterhand. Vi har också räknat bort oss själva från urvalet. I slutändan gavs 356 studenter möjlighet att svara på enkäten via personliga engångslänkar skickade via mejl. Mittuniversitetets studenter, totalt 84 till antalet, fick enkäten som anonym länk. Det innebär att totalt 440 studenter vid de fyra lärosätena gavs tillgång till enkäten.

Tabell 5.1 Antal studenter vid respektive skola som fått enkäten

Skola	Antal studenter
Göteborgs universitet (JMG)	140
Stockholms universitet (JMK)	143
Umeå universitet	73
Mittuniversitetet	84
Totalt	440

Tabellen visar antalet journaliststudenter i årskurs 1, 2 och 3 vid respektive skola. Det är dessa personer som har fått tillgång till enkäten. Totalen visar undersökningens urval som helhet.

5.3.1 Svarsfrekvens

207 fullständiga enkätsvar har registrerats, vilket ger en svarsfrekvens på 47 procent. Totalt 232 personer har påbörjat enkäten, men 25 av dem har inte svarat på alla obligatoriska frågor och därmed inte färdigställt enkäten. Anledningen till att vi inte valt att inkludera det interna bortfallet är att endast 3 av dessa 25 studenter överhuvudtaget har svarat på frågan som handlar om idealvärdering. För dessa studenter har vi alltså bara information om skola, termin och tidigare arbete, vilket inte alls bidrar till att besvara någon av studiens frågeställningar. Det finns heller inga tydliga mönster bland studenterna som utgör det interna bortfallet. De går på olika skolor och olika terminer.

Svarsfrekvensen varierar stort mellan skolorna. Högst svarsfrekvens är det bland JMG-studenterna, och lägst bland Mittuniversitetets studenter.

Tabell 5.2 Svarsfrekvens per skola

Skola	Svarsfrekvens (procent)	Svarsfrekvens (antal)
Göteborgs universitet (JMG)	73	102
Stockholms universitet (JMK)	38	55
Umeå universitet	49	36
Mittuniversitetet	17	14
Totalt	47	207

Tabellen visar svarsfrekvensen per skola i procent och antal studenter. Svarsfrekvensen är baserad på fullständiga enkätsvar och procentandelarna har i tabellen avrundats till närmaste heltal. Mittuniversitetets låga svarsfrekvens och hur den har hanterats diskuteras vidare under rubrikerna 5.4.1 och 5.5.2.

5.4 Enkätens utformning

Enkäten är skapad i enkät- och analysprogrammet Qualtrics. Den består av totalt tolv frågor, de flesta är flervalfrågor men några är fritextfrågor. Samtliga enkätfrågor finns i bilaga 1.

Eftersom att kontroversiella eller känsliga frågor inte bör komma tidigt i enkäter (Johansson & Karlsson, 2019) inleds enkäten med frågor om vilket universitet och vilken termin studenterna går på. Sedan följer ett par frågor om huruvida de arbetat avlönat med journalistik före respektive efter att de började studera. Därpå kommer en av enkätens huvudfrågor, om hur studenterna värderar traditionella journalistiska ideal. I enkäten uppmanas respondenterna att värdera vart och ett av de 15 idealen på en skala 0 till 10, där 0 motsvarar “instämmer inte alls” (inte alls viktigt), 5 motsvarar “neutral” och 10 motsvarar “instämmer fullständigt” (viktigast). För varje ideal ges också möjlighet att välja alternativet “vet inte”.

Nästa del av enkäten handlar om journalistiska förebilder. Respondenterna får svara “ja”, “nej” eller “vet inte” på frågan om de har någon journalistisk förebild. Vid jakande svar får de en fritextruta där de kan skriva in namnet på sin förebild, samt en lista över de 15 idealen där de får välja max tre ideal som de anser passar in på förebilden. Respondenterna kan också i en fritextruta skriva egna anledningar till varför de valt just den förebild de valt.

Enkäten avrundas med frågor om födelseår och könstillhörighet, samt en frivillig fritextruta för eventuella ytterligare kommentarer.

5.4.1 Distribution

Studenterna vid JMK, JMG och Umeå universitet fick enkäten som personliga länkar direkt via Qualtrics per mejl onsdagen den 17 november 2021. Det möjliggjordes genom att vi fick tillgång till dessa studenters mejladresser via institutionerna. Detta distributionssätt var att

föredra. På så vis kunde varje student bara svara en gång, samt att vi enkelt kunde skicka ut påminnelsemejl enbart till de som inte ännu hade svarat.

När det gäller Mittuniversitet nekades vi tillgång till studenternas mejladresser. Det innebar att vi behövde dela med oss av en anonym länk till programansvarig, som i sin tur skickade ut länken och vårt missivbrev till studenterna. Vi ville egentligen undvika detta, då det medför risken att samma studenter svarar flera gånger, samt att vi inte får samma kontroll över distributionsprocessen. Dessvärre ledde detta förfarande till att Mittuniversitetets studenter inte fick några påminnelser. Vi bad vår kontaktperson på institutionen att påminna studenterna, men vår förfrågan hörsammades inte. Det är troligt att detta är förklaringen till att Mittuniversitetets svarsfrekvens blev mycket låg.

Fredagen den 19 november, två dagar efter att studenterna på JMG, JMK och Umeå universitet fått enkäten, skickade vi den första påminnelsen. Sedan påminde vi två gånger till, den 23 och den 25 november. Tisdagen den 30 november stängde vi enkäten för samtliga studenter.

Omständigheterna kring Mittuniversitetet gjorde att de fick enkäten först måndagen den 22 november, fem dagar senare än de andra studenterna. Med tanke på den låga svarsfrekvensen redan första dagen och att vi inte kunde skicka påminnelser till dessa studenter är det inte sannolikt att vi hade fått in så många fler svar från dem de kommande dagarna även om vi hade förlängt deras svarstid.

5.5 Metod- och materialdiskussion

I den här delen diskuteras studiens metodologiska kvalitet, bland annat genom begreppen validitet, reliabilitet, generaliserbarhet och replikerbarhet.

5.5.1 Validitet

Undersökningen syftar till att bygga en bild av hur svenska journaliststudenter värderar traditionella journalistiska ideal. Att ställa just denna fråga till gruppen torde ge en tillförlitlig sådan bild.

En eventuell validitetsbrist är att studenterna har fått ta ställning till en på förhand given uppsättning ideal. Det kan innebära att inte alla studenters viktigaste ideal varit valbara. För att kunna identifiera mönster i resultaten var det dock nödvändigt att på något sätt begränsa idealen. Den bestämda uppsättningen ideal och hur de formulerats kan också ha inneburit missuppfattningar och det finns därmed en risk att studenterna uppfattat idealen på olika sätt. Vi har försökt vara tydliga med att det vi visar bygger på studenternas tolkningar av de presenterade idealen.

Den avslutande fritextrutan i enkäten syftade delvis till att fånga upp invändningar. Bara en student har använt denna ruta för att påpeka att hen hade svårt att förstå formuleringar i

enkäten. Mot bakgrund av det bedömer vi att enkäten varit läsbar och förståelig för de flesta respondenter.

5.5.2 Reliabilitet

Det faktum att vi inte fick tillgång till Mittuniversitetets studenters mejladresser kan påverka studiens reliabilitet i negativ riktning. Eftersom att vi varken kunde skicka enkäten direkt via Qualtrics eller ge de 84 studenterna varsitt identifikationsnummer, utan fick använda oss av en anonym länk, hade dessa studenter tekniskt sett möjlighet att svara på enkäten flera gånger. Mittuniversitetets svar har naturligtvis granskats noga och ingenting tyder på att någon medvetet eller omedvetet har störts studien med upprepade svar. Det går dock inte att helt utesluta.

Den bristfälliga svarsfrekvens som förmodas bero på distributionssättet i Mittuniversitetets fall skulle i sin tur kunna försvaga reliabiliteten ytterligare. För att undvika detta kommer inte Mittuniversitetets svar att analyseras enskilt, och inga slutsatser kan dras på skolnivå i deras fall. Det innebär att Mittuniversitetet inte kommer att ingå i jämförelsen mellan skolor. Studenternas svar får dock ingå i det totala underlaget. Det är inget fel på de svar som inkommit, förutom att de är få.

I egenskap av uppsatsförfattare valde vi att inte svara på enkäten själva. Vi har utformat enkäten och vill kunna förhålla oss helt objektiva till resultaten. När resultaten ska diskuteras ska inte våra egna värderingar få påverka analysen.

5.5.2.1 Slump och signifikans

En del av våra korsjämförelser saknar statistisk signifikans. Den allmänt accepterade nivån är $p < 0,05$ men flera av våra samband har ett betydligt högre p-värde. Det innebär att det i dessa fall finns en mer än femprocentig risk att utfallen beror på slumpen snarare än på verkliga skillnader inom gruppen. Anledningen till att vi ser detta i bivariata jämförelser är underlagets storlek. Även om svarsfrekvensen i sig är godtagbar är antalet svar förhållandevis få. Det gör att de jämförda grupperna (kön, skola med mera) blir ännu mindre, och vad varje person tycker får stor påverkan på procentandelar och medelvärden.

Drygt hälften av populationen har inte svarat på enkäten. Vi kan därmed inte vara säkra på att vårt inflöde av svar inte är skevt i något avseende. Exempelvis skulle det kunna vara så att en större andel av de som har svarat värderar ett visst ideal högre eller lägre än vad gruppen som helhet hade gjort. Samtidigt finns det också en möjlighet att hela gruppen faktiskt hade svarat på liknande sätt. För att skapa en uppfattning om undersökningens pålitlighet ska felkällorna kontrolleras och synliggöras. Den här studiens huvudsakliga felkällor är fördelningen av svar mellan de olika skolorna och terminerna, samt eventuellt också könsfördelningen.

JMG-studenter utgör nästan hälften av det totala antalet respondenter. Umeås och Stockholms studenter har en relativt god svarsfrekvens, medan endast 17 procent av Mittuniversitetets studenter har svarat på enkäten. Frågan blir då av vilken anledning resten inte har svarat. Är

det sannolikt att deras åsikter skulle skilja sig mycket från de som har svarat? Vi utgår från att distributionssättet är orsak till Mittuniversitetets låga deltagande samt att identifikation och närhet till oss och skolan kan förklara JMG:s höga svarsfrekvens. Det finns inga uppenbara skäl att tro att de som inte svarat skulle tycka diametralt annorlunda.

135 av 207 respondenter är kvinnor, 69 är män och tre personer vill inte uppge könstillhörighet. Eftersom vi inte vet hur könsfördelningen ser ut i populationen som helhet kan vi dock inte veta om denna faktor kan diskuteras som en felkälla eller om könsfördelningen är representativ. De tre personer som inte ville uppge sin könstillhörighet har inte inkluderats i analysen på grund av att de utgör ett för litet underlag.

Man får också ha i åtanke att det vi undersöker är åsikter, ett föränderligt fenomen som kan vara svårt att kvantifiera. Risken att bortfallet står för andra värderingar är verklig och kan visserligen betraktas som en svaghet, men det är en svaghet man får räkna med. På motsvarande sätt skulle de som har svarat kunna ändra sig och tycka annorlunda om idealen nu än när de svarade på enkäten.

5.5.3 Generaliserbarhet

Valet föll på att genomföra en frågeundersökning istället för en samtalsintervjuundersökning. Detta trots att samtalsintervjuundersökningar enligt Esaiasson et al. (2017) är det vanligaste tillvägagångssättet när man, som vi, har syftet att kartlägga och kategorisera människors uppfattningar. Den huvudsakliga anledningen till att vi valde bort samtalsintervjuundersökning som metod är tidsramen. Med en initial ambition om att uppnå så hög generaliserbarhet som möjligt valde vi den metod som gav förutsättningar att samla in fler svar, istället för den som hade kunnat ge få men mer djupgående svar. Den valda metoden har också potential att ge mest tillfredsställande svar på just våra frågeställningar, som inte omfattar djupgående motiveringar på individnivå. Under uppsatsarbetets nio veckor hade vi inte hunnit få in tillnärmelsevis lika många intervjuer som enkätsvar. Med hjälp av noggrant genomarbetade och tydligt formulerade frågor, samt fritextrutor där respondenterna ges möjlighet att utveckla sina svar har vi försökt att skapa förutsättningar för nyanserade svar.

En av den kvantitativa metodens styrkor är att den tillåter att resultaten generaliseras för den givna tidpunkten och gruppen, vilket också stärker undersökningens externa validitet (Johansson & Karlsson, 2019). Vi gick in i uppsatsarbetet med ett generaliseringsanspråk – vi ville dra generella slutsatser om hela populationen utifrån vårt material. Under arbetet med databehandling och analys visade det sig att signifikansvärdena inte alltid når en nivå som tillåter detta. Den deskriptiva datan, det vill säga hela gruppens syn på ideal, förebilderna som omnämns med mera, representerar 47 procent av populationens åsikter och torde därför vara statistiskt tillförlitlig, men när gruppen delas i mindre grupper som jämförs blir resultaten mer osäkra. För att inte riskera att bli missvisande har vi därför landat i följande utgångspunkt; vi kan dra definitiva slutsatser om de 207 journaliststudenter som svarat. När det gäller att generalisera kring hela populationen är vi däremot försiktiga. Vi kan peka ut tendenser och

mönster som tyder på det ena eller det andra, men vi kan inte uttala oss med säkerhet för alla Sveriges journaliststudenters räkning.

5.5.4 Replikerbarhet

Vår bedömning är att studiens replikerbarhet är hög. I bilaga 1 finns samtliga enkätfrågor som ställts till studenterna och i detta kapitel har vi grundligt redogjort för våra tillvägagångssätt. De utmaningar som dykt upp under uppsatsarbetets gång, samt hur de hanterats, är också beskrivna i det här kapitlet.

6. Operationalisering

För att göra journaliststudenternas attityder kring olika journalistiska ideal till mätbara enheter och få ett sammanhållet material att dra slutsatser utifrån, krävs att idealen definieras tydligt. Vi har valt att utgå från samma uppsättning ideal som Jenny Wiik använder i sin avhandling *Journalism in transition* (2010). I detta kapitel kommer dessa att presenteras närmare, och vi kommer att förklara hur vi har gått tillväga för att sortera in idealen i de fyra kategorier, idealtyper, som använts av Margareta Melin-Higgins (1996a, 1996b). Medan Melin-Higgins idealtyper både bygger på hur journalister gör sitt arbete och vilka egenskaper de besitter, har Jenny Wiik undersökt vilka ideal journalister värderar, oavsett om de själva anser sig besitta egenskaperna eller inte. Att kombinera idealen från Wiiks forskning med idealtyperna från Melin-Higgins ger en utförlig bild av journalistiska ideal. Det bidrar både med möjlighet till analys och utvecklar den tidigare forskningen.

6.1 Typologi och kategorisering

De 15 journalistiska ideal som används av Jenny Wiik samt i denna studie är följande:

En journalist bör betrakta sig som...

1. En kritiker av samhällets orättvisor
2. En som förmår ge människor upplevelser
3. En som stimulerar nya tankar och idéer
4. En som kommenterar det som händer i samhället
5. En neutral rapportör av det som sker i samhället
6. En som speglar den allmänna opinionen
7. En granskare av samhällets makthavare
8. En som enkelt kan förklara komplicerade händelser
9. En som skall stå helt fri gentemot alla intressen i samhället
10. En som förmår ge människor förströelse
11. En som låter olika opinioner i samhället komma fram
12. En som objektivt förmedlar nyheter och information
13. En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället
14. En som säger sanningen utan hänsyn till konsekvenserna
15. Ett språkrör för den lokala opinionen

Numreringen finns för strukturens skull och ska inte tolkas som någon typ av rangordning.

För att kunna dra slutsatser kring fördelningen av olika typer av ideal, samt för tydlighet och struktur i diskussionen kommer ovanstående 15 ideal att kategoriseras in i samma grupper, idealtyper, som används av Margareta Melin-Higgins (1996a, 1996b). De 15 idealen går i huvudsak väl i linje med de fyra idealtyperna Pedagog, Spårhund, Hantverkare och Språkrör.

Vi har gjort följande kategorisering av idealen in i idealtyperna:

Figur 6.1 Ideal inom respektive idealtyp

Pedagog	Språkrör
8. En som enkelt kan förklara komplicerade händelser 3. En som stimulerar nya tankar och idéer 2. En som förmår ge människor upplevelser 4. En som kommenterar det som händer i samhället**	15. Ett språkrör för den lokala opinionen 13. En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället 4. En som kommenterar det som händer i samhället**
Spårhund	Hantverkare
7. En granskare av samhällets maktavare 1. En kritiker av samhällets orättvisor 14. En som säger sanningen utan hänsyn till konsekvenserna 9. En som skall stå helt fri gentemot alla intressen i samhället 12. En som objektivt förmedlar nyheter och information* 4. En som kommenterar det som händer i samhället**	5. En neutral rapportör av det som sker i samhället 6. En som speglar den allmänna opinionen 11. En som låter olika opinioner i samhället komma fram 12. En som objektivt förmedlar nyheter och information* 4. En som kommenterar det som händer i samhället**

Figuren visar de fyra idealtyper som den här studien utgår från, samt vilka av de 15 idealen som ryms inom vilken idealtyp.

*Ideal 12 har kategoriserats under både Spårhund och Hantverkare.

**Ideal 4 har kategoriserats under samtliga idealtyper.

Ideal 2 (“En som förmår ge människor upplevelser”) hade vid första anblick ingen självklar plats bland Melin-Higgins beskrivningar. I Jenny Wiiks avhandling beskrivs idealet dock som typiskt för journalister med aktivt/deltagande förhållningssätt (Wiik, 2010). Det motiverade beslutet att placera ideal 2 hos idealtypen Pedagog, som är just aktiv i insamlandet av nyheter och deltagande gentemot publiken (se figur 3.1) (Melin-Higgins, 1996b).

Margareta Melin-Higgins beskrivningar av idealtyperna ger inte svar på vilken idealtyp som bäst ger uttryck för ideal 10 (“En som förmår ge människor förströelse”). Om vi hade valt en idealtyp att placera detta ideal i, trots att den egentligen inte passar in, hade det riskerat att bli missvisande. Vi har därför valt att inte kategorisera ideal 10, men det kommer ändå att undersökas i enkäten.

Ideal 4 (“En som kommenterar det som händer i samhället”) är så pass allmänt formulerat att vi bedömer att den har en plats inom samtliga idealtyper. Man skulle kunna säga att det handlar om journalistikens hela grund, något som är gemensamt för samtliga idealtyper. Mot bakgrund av detta har vi valt att placera ideal 4 under samtliga idealtyper.

Ideal 12 (“En som objektivt förmedlar nyheter och information”) har placerats både i Spårhundstypen och Hantverkartypen. Det är en följd av att objektivitet är viktigt för båda dessa typer, medan det inte är det för Pedagogstypen och Språkrörstypen.

Kategoriseringen av ideal in i de fyra idealtyperna bygger på våra tolkningar, men den är också förankrad i litteratur och tidigare forskning. Som exempel är anledningen till att ideal 8 (“En som enkelt kan förklara komplicerade händelser”) sorterar under idealtypen Pedagog att idealtypen uttryckligen beskrivs som driven av att lära ut det de kan till personer som inte kan

lika mycket (Melin-Higgins, 1996b). Ideal 14 (“En som säger sanningen utan hänsyn till konsekvenserna”) har placerats i kategorin Spårhund då den idealtypen beskrivs som just hänsynslös i sin jakt på sanningen, samt för att journalister drivna av denna idealtyp är av åsikten att ändamålen helgar medlen (Melin-Higgins, 1996b). Med detta inte sagt att samtliga ideal bara passar in hos den idealtyp vi placerat dem inom. Idealtyperna bör betraktas som en sorts stereotyper – få journalister har bara Spårhunds-egenskaper eller inga drag av Hantverkar-egenskaper alls. Idealtyperna används som verktyg i analysen och för att kunna generalisera kring högt respektive lågt värderade grupper av ideal. De är inte alltid ömsesidigt uteslutande utan snarare i flera avseenden överlappande.

6.2 Centrala begrepp

Vissa begrepp återkommer vid många tillfällen i studien. Förståelse för vad dessa begrepp avser är centralt för att förstå studiens resultat och sedermera även diskussion och slutsatser. Här förklaras därför några av kärnbegreppen och hur de tolkats och kontextualiserats.

6.2.1 Ideal

Användningen av begreppet *ideal* i studien relaterar till den definition Margareta Melin-Higgins använder i *Female Educators and Male Craftsmen*. Ett ideal ska betraktas som en önskvärd egenskap att sträva efter, inte nödvändigtvis som en egenskap respondenterna tillskriver sig själva. Med andra ord är ideal en fråga om attityder snarare än faktiskt beteende (Melin-Higgins, 1996a).

6.2.3 Yrkesidentitet

Yrkesidentitet, eller *professionell identitet* håller samman medlemmarna av en profession, i det här fallet journalister. Identiteten skapas av och bygger på att individer inom gruppen har likartade kunskaper och erfarenheter (Wiik, 2010). I vår definition är yrkesidentitet ett vidare begrepp än yrkesideal. Där ingår, förutom de egenskaper och förmågor man strävar efter i sitt arbete, också de ideal man faktiskt anammat, sättet på vilket man utför sitt yrke och hur man ser på sig själv som yrkesperson, samt yrkesgruppen som helhet.

Evetts beskrivning av professionell identitet (se kapitel 2.2) som summan av liknande erfarenheter, kunskaper och synsätt på problem överensstämmer med definitionen ovan. Vi tar samma teoretiska utgångspunkt – dels i definitionen av identitet och dels i uppfattningen om att denna identitet skapas i en socialiseringsprocess.

6.2.4 Journaliststudenter

Journaliststudenter eller bara *studenter* syftar inom ramarna för den här studien till de studenter vid svenska universitet som utgör undersökningens underlag. Det är viktigt att poängtera att vi alltså inte pratar om studenter i allmänhet eller i någon bredare bemärkelse än just den grupp vår undersökning är baserad på.

6.2.5 Socialiseringsprocess

En av studiens teoretiska utgångspunkter är att individer i grupper formas över tid i vad som kallas socialiseringsprocesser. Med socialiseringsprocess åsyftas alltså den process genom vilken ett fälts (blivande) medlemmar skolas in i fältet. Gemensamma värderingar, förebilder och referenser är exempel på faktorer som påverkas i socialiseringsprocessen.

7. Resultat och analys

I den här delen presenteras studiens resultat, det vill säga vad vi kan utläsa av studenternas enkätsvar. Resultatdelen är strukturerad så att underrubrikerna följer studiens frågeställningar.

7.1 Journaliststudenters värdering av journalistiska ideal

De klassiska journalistiska idealen granskning, neutralitet, objektivitet, att förklara komplicerade händelser och att låta olika opinioner komma fram värderas högst av journaliststudenterna i undersökningen.

Medelvärdet för granskningsidealet är så högt som 9,2 på skalan 0 till 10. Drygt 97 procent av de svarande har värderat granskningsidealet som viktigt eller mycket viktigt (med vilket vi menar att de värderat det mellan 6 och 10 på den elvgradiga skalan). Även idealen om neutralitet, objektivitet, förklaring av komplicerade händelser och att låta olika opinioner komma fram anses viktiga av en väldigt stor andel (nära 90 procent) av studenterna.

I botten av listan återfinns idealen “En som förmår ge människor förströelse”, “En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället” och “Ett språkrör för den lokala opinionen”. Samtliga har fått medelvärden på den nedre halvan av skalan, under fem.

I följande tabell visas samtliga ideal i fallande ordning baserat på medelvärden, samt hur stor procentandel av de svarande som ställer sig negativa, neutrala respektive positiva till idealen.

Tabell 7.1 Studenternas värdering av journalistiska ideal (medelvärde och procentandel)

Ideal	Medelvärde	Andel som inte instämmer	Andel neutrala	Andel som instämmer
En granskare av samhällets makthavare	9,2	1,4	1,4	97,1
En neutral rapportör av det som sker i samhället	8,3	4,8	7,2	87,9
En som objektivt förmedlar nyheter och information	8,2	6,3	6,3	87,4
En som enkelt kan förklara komplicerade händelser	8,1	3,9	7,2	88,9
En som låter olika opinioner i samhället komma fram	7,9	6,8	4,9	88,3
En kritiker av samhällets orättvisor	7,2	11,6	9,7	78,7
En som stimulerar nya tankar och idéer	6,5	12,6	18	69,4
En som kommenterar det som händer i samhället	6,3	23,8	11,7	64,6
En som skall stå helt fri gentemot alla intressen i samhället	5,9	29,2	20,3	50,5
En som förmår ge människor upplevelser	5,7	26,9	22,3	50,8
En som säger sanningen utan hänsyn till konsekvenserna	5,6	33,5	15	51,5
En som speglar den allmänna opinionen	5,3	34	20	46
Ett språkrör för den lokala opinionen	4,4	49,7	15,5	34,7
En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället	4,2	55,5	14	30,5
En som förmår ge människor förströelse	4,1	52,1	23,4	24,6

Tabellen visar de 15 journalistiska idealen och hur studenterna värderat dessa. Frågan såg ut på följande sätt: "Denna fråga handlar om hur du värderar olika journalistiska ideal. Utgå från din egen tolkning av påståendena nedan och värdera mellan 0 och 10, där 0 är inte alls viktigt och 10 det viktigaste. En journalist bör betrakta sig som...". Studenterna fick sedan värdera på en skala mellan 0 och 10, där 0-4 är olika grader av "instämmer inte" (i att idealet är viktigt), 5 är neutralt och 6-10 är olika grader av "instämmer".

Ideal som i olika utsträckning uttrycker partiskhet eller påverkan kommer långt ned på listan. Längst ner återfinns förströelseidealet, vilket tyder på att undersökningsdeltagarna vill sträva mot journalistik med samhällsrelevans snarare än sådant som syftar till underhållande tidsfördriv. Denna uppfattning stärks av att listan toppas av traditionella journalistiska ideal: granskning, neutralitet och objektivitet.

40 av respondenterna, 19,3 procent, har inte värderat idealet om förströelse alls, utan valt att trycka i "vet inte". Detta kan betyda att antingen själva formuleringen eller idealets innebörd varit svårförstådd för respondenterna.

Huvuddragen i ovan redovisade resultat stämmer väl överens med hur yrkesverksamma journalister värderar yrkesidealen, enligt vad Jenny Wiiks forskning visar. 2011 var granskningsidealet det av dessa 15 ideal som värderades högst av journalister. 82 procent av journalisterna i den undersökta gruppen instämde helt i att en journalist bör betrakta sig som en granskare av samhällets makthavare. Även förklaringsidealet och objektivitetsidealet värderades högt av yrkesverksamma journalister år 2011; 75 respektive 58 procent instämde helt. Neutralitetsidealets position stärktes mellan 1989 och 2011, men det var ändå så få som 38 procent som instämde helt 2011. Ideal som att kritisera orättvisor och låta olika opinioner komma fram ansågs viktigt av större andel än neutralitetsidealet (Wiik, 2012). Då Jenny Wiik har använt sig av en femgradig skala och vi en elvgradig går inte våra resultat att jämföra rakt av, men man skulle kunna tolka vårt resultat som att neutralitetsidealet fortsatt att öka i betydelse, eller att det är viktigare för studenter än för yrkesverksamma journalister. Detta då det i vår studie hamnar på andra plats när idealen rangordnas, samt att de studenter som satt en nia eller tia (vilka tillsammans torde motsvara en femma”instämmer helt” i Jenny Wiiks undersökning) uppgår till 56,5 procent.

För att kunna säga något om spridningen av åsikter kring idealen har vi använt oss av standardavvikelse. Ju närmare medelvärdet standardavvikelsen ligger desto lägre är spridningen av angivna värden.

Tabell 7.2 Spridning av åsikter om idealen

Ideal	Medelvärde	Std.av
En granskare av samhällets makthavare	9,2	1,4
En neutral rapportör av det som sker i samhället	8,3	1,9
En som objektivt förmedlar nyheter och information	8,2	2,2
En som enkelt kan förklara komplicerade händelser	8,1	1,9
En som låter olika opinioner i samhället komma fram	7,3	2,1
En kritiker av samhällets orättvisor	7,2	2,4
En som stimulerar nya tankar och idéer	6,5	2,1
En som kommenterar det som händer i samhället	6,3	2,8
En som skall stå helt fri gentemot alla intressen i samhället	5,9	2,9
En som förmår ge människor upplevelser	5,7	2,2
En som säger sanningen utan hänsyn till konsekvenserna	5,6	3
En som speglar den allmänna opinionen	5,3	3
Ett språkrör för den lokala opinionen	4,4	3,1
En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället	4,2	2,9
En som förmår ge människor förströelse	4,1	2,5

Tabellen visar de 15 idealen i fallande ordning från högst till lägst värderat, medelvärdet samt standardavvikelsen (Std.av).

För många av idealen, särskilt de högst värderade, är standardavvikelsen relativt låg i förhållande till medelvärdet. Det tyder alltså på en hög grad av samstämmighet bland journaliststudenterna – det är förhållandevis få som har åsikter som skiljer sig markant från resten av gruppens. Spridningen av svar tenderar att vara högre för de mindre uppskattade idealen, såsom språkrörsidealet och påverkansidealet. När medelvärdet ligger kring fyra och standardavvikelsen kring tre, som för påverkansidealet, betyder det att en stor del av de insamlade värdena är något annat än medelvärdet. Värt att notera i sammanhanget är att vi hade en elvgradig skala, så det fanns tio alternativ utöver det närmast medelvärdet.

7.2 Värdering av ideal inom idealtyperna

Idealtypen Hantverkare har visat sig vara den av de fyra idealtyperna vars ideal generellt sett värderas högst av studenterna. Det genomsnittliga medelvärdet för de fem ideal som kategoriserats under hantverkartypen landar på 7,2. Spårhundstypen ligger inte långt efter med ett genomsnitt på 7,1.

Tabell 7.3 Idealtypernas popularitet (medelvärde)

Hantverkare	Spårhund	Pedagog	Språkrör
En neutral rapportör av det som sker i samhället (8,3)	En granskare av samhällets makthavare (9,2)	En som enkelt kan förklara komplicerade händelser (8,1)	En som kommenterar det som händer i samhället (6,3)
En som objektivt förmedlar nyheter och information (8,2)	En som objektivt förmedlar nyheter och information (8,2)	En som stimulerar nya tankar och idéer (6,5)	Ett språkrör för den lokala opinionen (4,4)
En som låter olika opinioner i samhället komma fram (7,9)	En kritiker av samhällets orättvisor (7,2)	En som kommenterar det som händer i samhället (6,3)	En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället (4,2)
En som kommenterar det som händer i samhället (6,3)	En som kommenterar det som händer i samhället (6,3)	En som förmår ge människor upplevelser (5,7)	
En som speglar den allmänna opinionen (5,3)	En som skall stå helt fri gentemot alla intressen i samhället (6)		
	En som säger sanningen utan hänsyn till konsekvenserna (5,6)		
Totalt: 7,2	Totalt: 7,1	Total: 6,7	Totalt: 5

Tabellen visar medelvärden för varje ideal som hör hemma under respektive idealtyp. Totalen visar medelvärdet av idealens medelvärden.

I och med att granskningsidealet, som faller under idealtypen Spårhund, blev det klart högst värderade enskilda idealet är det intressant att flera av de ideal som följer efter faller under idealtypen Hantverkare. Dock är skillnaden mycket liten mellan dessa två.

Pedagogtypen värderas också relativt högt. Idealet "En som enkelt kan förklara komplicerade händelser" har medelvärdet 8,1 vilket drar upp Pedagogens totala medelvärde.

Idealtypen som hamnar längst ner på listan är Språkröret, då två av tre ideal under den idealtypen är lågt värderade även i den övergripande värderingen av idealen (se tabell 7.1). Även detta pekar mot att partisk, åsiktsdriven journalistik inte står högt i kurs hos journaliststudenterna.

7.3 Könsskillnader

Överlag är skillnaderna i idealvärdering mellan kvinnor och män små. De båda köns "topplistor" består till stor del av samma ideal och ordningen varierar endast marginellt. Nedan följer tabeller som visar de båda köns högst och lägst värderade ideal.

Tabell 7.4 Högst respektive lägst värderade ideal bland kvinnor (medelvärde)

Högst värderade ideal	Medel-värde	Lägst värderade ideal	Medel-värde
En granskare av samhällets makthavare	9,3	En som förmår ge människor förströelse	3,9
En som enkelt kan förklara komplicerade händelser	8,3	En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället	4,6
En som objektivt förmedlar nyheter och information	8,3	Ett språkrör för den lokala opinionen	4,6

Den vänstra sidan av tabellen visar de tre ideal som undersökningens kvinnliga respondenter värderar högst samt medelvärdet 1-10. Tabellens högra del visar de tre ideal som de kvinnliga respondenterna värderar lägst samt medelvärdet 1-10.

Tabell 7.5 Högst respektive lägst värderade ideal bland män (medelvärde)

Högst värderade ideal	Medel-värde	Lägst värderade ideal	Medel-värde
En granskare av samhällets makthavare	8,9	En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället	3,5
En neutral rapportör av det som sker i samhället	8,3	Ett språkrör för den lokala opinionen	4
En som objektivt förmedlar nyheter och information	8,2	En som förmår ge människor förströelse	4,4

Den vänstra sidan av tabellen visar de tre ideal som undersökningens manliga respondenter värderar högst samt medelvärdet 1-10. Tabellens högra del visar de tre ideal som de manliga respondenterna värderar lägst samt medelvärdet 1-10.

Granskningsidealet återfinns överst på båda listorna med ett medelvärde på 9,3 för kvinnor och 8,9 för män. På kvinnornas andraplats hittar man förklaringsidealet (8,3), som kommer först på femte plats enligt männen (7,6). Neutralitetsidealet får ett medelvärde på 8,3 av både kvinnor och män. För männens del räcker det till en andraplats, medan det för kvinnornas hamnar på fjärde plats, strax under objektivitetsidealet. Objektivitetsidealet hamnar på tredje plats för både kvinnor och män.

För en handfull ideal syns dock vissa skillnader mellan könen. För framförallt följande fyra ideal (se tabell 7.6) kan man se att det finns skillnader i storleken på andelarna som värderat idealen på den negativa respektive den positiva sidan om neutralen. Vi har valt att visa de fyra ideal där skillnaden mellan könen är tio procentenheter eller mer.

Tabell 7.6 Idealerna som värderas mest olika av kvinnor och män (andelar i procent)

Ideal	Kön	Instämmer inte	Neutral	Instämmer
En som speglar den allmänna opinionen	Kvinnor	30	17	53
	Män	42	25	33
En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället	Kvinnor	47	16	37
	Män	71	10	19
En som förmår ge människor upplevelser	Kvinnor	32	21	47
	Män	18	21	61
En som säger sanningen utan hänsyn till konsekvenserna	Kvinnor	37	14	49
	Män	25	16	59

Tabellen visar de fyra ideal som kvinnor och män tycker mest olika om (de ideal där värderingen skiljer 10 procentenheter eller mer). Siffrorna motsvarar den procentandel inom respektive grupp som värderat idealet på den negativa sidan om mitten, i mitten och på den positiva sidan.

Medan en majoritet, 53 procent, av kvinnorna instämt i att speglingsidealet är viktigt är det bara 33 procent av männen som gjort samma bedömning. Skillnaden är 20 procentenheter. Männen är i högre utsträckning neutrala och negativa till idealets vikt.

När det gäller påverkansidealet är skillnaden i den positiva gruppen 18 procentenheter. Även där är kvinnorna mer positivt inställda. Eftersom att kvinnorna både är mer positiva och mer neutrala än männen kring det här idealet är skillnaden i negativ värdering störst. En övervägande majoritet av undersökningens manliga svarande, 71 procent, är negativt inställda till idealet. Bland kvinnorna är det istället en minoritet, 47 procent, som inte instämmer i att idealet är viktigt.

Upplevelseidealet och konsekvensneutralitetsidealet är å andra sidan mer uppskattade av männen. De värderar det förstnämnda 14 procentenheter högre och det sistnämnda 10 procentenheter högre än kvinnorna gör.

När det gäller övriga ideal är det alltså mindre än 10 procentenheter som skiljer kvinnornas och männens åsikter. I många fall är det så lite som 1-2 procentenheters skillnad. Detta visar på en allmänt likriktad grupp vars idealuppfattning är oberoende av kön.

7.4 Synen på idealen under utbildningens gång

Enligt vad som går att utläsa av den här studiens resultat verkar synen på idealen inte förändras i särskilt stor utsträckning under utbildningens gång. Små skillnader finns dock. Vikten av vissa ideal, till exempel upplevelseidealet, förströelseidealet och konsekvensneutralitetsidealet, verkar öka något. Andra ideal värderas lägre av studenter på termin 5 än studenter på termin 1. Exempel på sådana är kritikeridealet, kommentatörsidealet och språkrörsidealet.

Tabell 7.7 Skillnader i värdering av idealen mellan terminerna (medelvärde)

Idealen	Termin 1	Termin 5	Skillnad
En kritiker av samhällets orättvisor	7,8	6,7	-1,1
En som förmår ge människor upplevelser	5,6	6,6	1
En som stimulerar nya tankar och idéer	6,8	6,4	-0,4
En som kommenterar det som händer i samhället	7,1	5,6	-1,5
En neutral rapportör av det som sker i samhället	8,4	8,6	0,2
En som speglar den allmänna opinionen	5,2	4,8	-0,4
En granskare av samhällets makthavare	9,2	8,9	-0,3
En som enkelt kan förklara komplicerade händelser	8	7,9	-0,1
En som skall stå helt fri gentemot alla intressen i samhället	6	5,6	-0,4
En som förmår ge människor förströelse	4,1	4,9	0,8
En som låter olika opinioner i samhället komma fram	7,7	7,8	0,1
En som objektivt förmedlar nyheter och information	8,1	8,5	0,4
En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället	4,6	3,8	-0,8
En som säger sanningen utan hänsyn till konsekvenserna	5,5	6,2	0,7
Ett språkrör för den lokala opinionen	4,6	2,9	-1,7

Tabellen visar idealen, medelvärdet av hur studenterna värderat dem på termin 1 och termin fem, samt skillnaden mellan de båda medelvärdena.

Överlag är skillnaderna mellan hur studenter på termin 1 och termin 5 värderar idealen marginella. Den största skillnaden återfinns i idealet om att vara ett språkrör för lokal opinion, då medelvärdet är 4,6 bland de som går termin 1 och 2,9 bland de som går termin 5. I det fall undersökningens resultat speglar verkligheten skulle det alltså innebära att mer erfarna studenter lägger mindre vikt vid detta ideal.

Förutom att se vilka ideal som värderas olika av de båda grupperna var vi också intresserade av att undersöka hur spridningen av åsikter ser ut. Följande tabell visar hur likriktade studenter på termin 1 respektive termin 5 är i sina åsikter om idealen. En standardavvikelse som ligger nära medelvärdet indikerar en låg nivå av spridning och vice versa.

Tabell 7.8 Spridning av åsikter om idealen, termin 1 och 5 (medelvärde och standardavvikelse)

	Termin 1		Termin 5	
Ideal	Medel- värde	Std.av	Medel- värde	Std.av
En kritiker av samhällets orättvisor	7,8	2,2	6,7	2,8
En som förmår ge människor upplevelser	5,6	2,1	6,6	2,2
En som stimulerar nya tankar och idéer	6,8	2	6,4	2,2
En som kommenterar det som händer i samhället	7,1	2,5	5,6	2,8
En neutral rapportör av det som sker i samhället	8,4	1,8	8,6	2
En som speglar den allmänna opinionen	5,2	2,9	4,8	3,2
En granskare av samhällets makthavare	9,2	1,4	8,9	1,8
En som enkelt kan förklara komplicerade händelser	8	2,1	7,9	2,1
En som skall stå helt fri gentemot alla intressen i samhället	6	2,9	5,6	2,8
En som förmår ge människor förströelse	4,1	2,5	4,9	2,4
En som låter olika opinioner i samhället komma fram	7,7	2,3	7,8	2,1
En som objektivt förmedlar nyheter och information	8,1	2,3	8,5	2,2
En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället	4,6	2,9	3,8	2,8
En som säger sanningen utan hänsyn till konsekvenserna	5,5	3,1	6,2	2,9
Ett språkrör för den lokala opinionen	4,6	3,1	2,9	2,9

Tabellen visar de 15 idealen, deras medelvärde och standardavvikelsen (Std.av) för studenter på termin 1 respektive termin 5. Standardavvikelsen används som indikator på spridning i svaren då den ger ett mått på den genomsnittliga avvikelsen från medelvärdet. Eftersom att urvalet inte innefattar hela vår population redovisas den uppskattade standardavvikelsen.

De resultat som redovisas i tabell 7.8 tyder på att spridningen kring medelvärdet är relativt likartad för de båda grupperna gällande samtliga undersökta ideal. Det finns alltså ingen statistisk grund för att säga att den ena gruppen skulle vara mer samstämmiga i sina åsikter om idealen än den andra. Vi återkommer till detta i diskussionsavsnittet.

7.4.1 Arbetslivets påverkan på idealen

I enkäten ställdes frågan om studenterna tjänat pengar på journalistiskt arbete före eller efter att de började studera på kandidatprogram i journalistik. Detta för att kunna se om mötet med arbetslivet och erfarna journalister bidrog till socialiseringsprocessen. I gruppen som helhet är det fler som inte har jobbat journalistiskt, men det skiljer sig mycket mellan terminerna.

Bland termin 1-studenterna är det 14 av 101 som svarat ja på frågan om de arbetat avlönat med journalistik efter att de började studera. För termin 5-studenterna gäller att nästan alla hunnit tjäna pengar på journalistik; 43 av 48. I jämförelsen mellan de studenter som varit i kontakt med arbetsmarknaden och de som inte har det syntes inga större skillnader i idealvärdering. Precis som i jämförelsen mellan terminerna fanns vissa mindre skillnader, men inga tydliga mönster.

7.5 Skillnader mellan skolorna

Nedan följer tre tabeller som visar på skillnaderna i hur idealen värderas av studenter på de olika universiteten. De tre högst värderade samt de tre lägst värderade idealen för de tre skolorna presenteras. Som tidigare nämnt är inte Mittuniversitetet representerat på grund av låg svarsfrekvens.

Tabell 7.9 Värderingen av idealen på JMK, Stockholms universitet (medelvärde)

Högst värderade ideal	Medel-värde	Lägst värderade ideal	Medel-värde
En granskare av samhällets makthavare	9	Ett språkrör för den lokala opinionen	3,5
En neutral rapportör av det som sker i samhället	8,3	En som förmår ge människor förströelse	3,7
En som enkelt kan förklara komplicerade händelser	7,8	En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället	4,3

Respondenterna kunde värdera idealen mellan 0 och 10 och svaren har sedan grupperats i 0-4 (olika grader av instämmer inte), 5 (neutral) och 6-10 (olika grader av instämmer). Tabellen visar journaliststudenterna vid Stockholms universitets tre högst respektive lägst värderade ideal.

Tabell 7.10 Värderingen av idealen på JMG, Göteborgs universitet (medelvärde)

Högst värderade ideal	Medel-värde	Lägst värderade deal	Medel-värde
En granskare av samhällets makthavare	9,3	En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället	4
En neutral rapportör av det som sker i samhället	8,5	En som förmår ge människor förströelse	4,3
En som objektivt förmedlar nyheter och information	8,5	Ett språkrör för den lokala opinionen	4,7

Respondenterna kunde värdera idealen mellan 0 och 10 och svaren har sedan grupperats i 0-4 (olika grader av instämmer inte), 5 (neutral) och 6-10 (olika grader av instämmer). Tabellen visar journaliststudenterna vid Göteborgs universitets tre högst respektive lägst värderade ideal.

Tabell 7.11 Värderingen av idealen på Umeå universitet (medelvärde)

Högst värderade ideal	Medel- värde	Lägst värderade ideal	Medel- värde
En granskare av samhällets makthavare	9,3	En som förmår ge människor förströelse	4,1
En som objektivt förmedlar nyheter och information	8,4	En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället	4,3
En som enkelt kan förklara komplicerade händelser	8,1	Ett språkrör för den lokala opinionen	4,6

Respondenterna kunde värdera idealen mellan 0 och 10 och svaren har sedan grupperats i 0-4 (olika grader av instämmer inte), 5 (neutral) och 6-10 (olika grader av instämmer). Tabellen visar journaliststudenterna vid Umeå universitets tre högst respektive lägst värderade ideal.

Idealet "En granskare av samhällets makthavare" är det högst värderade idealet på samtliga universitet. Högst värderas det på JMG och JMK, med medelvärden på 9,3. Utöver detta ideal är objektivitet, neutralitet och förmågan att enkelt förklara komplicerade händelser ideal som samtliga universitet har bland de högst värderade idealen. De tre högst värderade idealen har medelvärden mellan 7,8 och 9,3.

Samtliga universitet har samma ideal bland de tre lägst värderade, om än i olika ordning. Det är förmågan att ge människor förströelse, påverkan på opinionsutveckling samt att vara ett språkrör för lokal opinion som värderas lägst. Det absolut lägst värderade idealet återfinns hos JMK, där idealet "Ett språkrör för den lokala opinionen" har 3,5 i medelvärde. De tre lägst värderade idealen har medelvärden mellan 3,5 och 4,7.

7.6 Journaliststudenters förebilder

Man kan konstatera att spridningen är stor när det kommer till studenternas journalistiska förebilder. 139 respondenter svarade ja på frågan om de har någon journalistisk förebild och 115 av dem namngav en eller flera förebilder. Totalt nämndes 89 olika personer som förebilder. Den förebild som nämndes flest gånger, Erik Niva, fick tolv omnämningar.

Följande tabell visar de förebilder som fått flest omnämningar samt deras huvudsakliga journalistiska inriktningar. Vår benämning av inriktningarna bygger på journalisternas tidigare och nuvarande arbeten i kombination med våra uppfattningar om vad personerna är mest kända för.

Tabell 7.12 Journaliststudenternas förebilder

Förebildens namn	Antal omnämningar	Journalistisk inriktning
Erik Niva	12	Sportjournalistik
Magda Gad	10	Utrikesjournalistik
Parisa Amiri	7	Kulturjournalistik
Carina Bergfeldt	6	Utrikes/nyhetsjournalistik
Janne Josefsson	5	Grävande journalistik
Michael Verdicchio Anders Holmberg	4	Grävande journalistik Inrikespolitisk journalistik
Anna-Lena Laurén Diamant Salihu Martin Schibbye Martin Wicklin	3	Utrikesjournalistik Utrikes/nyhetsjournalistik Utrikesjournalistik Grävande/kulturjournalistik
Amat Levin, Andrev Walden, Fredrik Strage, Frida Söderlund, Hanna Hellquist, Hannes Råstam, Jenny Strömstedt, Johan Orrenius, Johanna Bäckström Lerneby, Josefin Sköld, Olof Lundh, Samir Abu Eid	2	

Tabellen visar de personer som angetts som förebilder i undersökningen, antalet omnämningar samt huvudsaklig journalistisk inriktning.

Förebilder som fått en omnämning vardera: Alexandra Pascalidou, Alex Letic, Alice Aveshagen, Amie Bramme Sey, Anna Brolin, Anna Hedenmo, Andrew Callaghan, Andy Mitten, Anton Berg, Bill Simmons, Brita Zackari, Bruno Kauffman, Camilla Gervide, Carl Reinholdtzon Belfrage, Caroline Kernen, Cecilia Uddén, David Baas, David Ornstein, Dunja Hajali, Effie Karabuda, Elisabeth Marmorstein, Emma Frans, Ester Blenda Nordström, Fanna Ndow Norrby, Filip Hammar, Fouad Yousefi, Fredrik Gertten, Fredrik Wikingsson, Frida Nordstrand, Hanna Sahlberg, Helen Ardelius, Henrik Ennarth, Hunter S. Thompson, Ira Glass, Jan Grarup, Julian Assange, Joachim Dyfvermark, Johan Kücükaslan, Jörgen Huitfeldt, Kajsa Ekis Ekman, Kajsa Kalméus, Katarina Gunnarsson, Katarina Wennstam, Katrine Marcal, Karin Pettersson, Kicki Hultin, Lisa Bjurwald, Lisbeth Åkerman, Leif Eriksson, Lotta Lundgren, Macej Zaremba, Matilda Gustavsson, Mats Knutson, Marie Colvin, Michael Winiarski, Per T. Ohlsson, Per Vallgård, Roger Ebert, Sakine Madoun, Sara Stenholm Pihl, Soraya Lavasani, Stieg Larsson, Tilde de Paula Eby, Tommy Åström, Ulla Öhman och Ylva Mårtens.

En av frågeställningarna i denna uppsats är om journaliststudenter har förebilder och vilka de i så fall är. Listan med namn är lång och personerna som omnämns är verksamma inom många olika journalistiska områden. I toppen återfinns som sagt Erik Niva, sportjournalist på Sportbladet. Strax därefter krigskorrespondenten Magda Gad och därefter Parisa Amiri, kulturjournalist, skribent och programledare.

I *Nordic Journalists of Tomorrow* (Hovden et al., 2009) är det så kallade “informerande tv-journalister” som är de mest förekommande förebilderna. I våra resultat syns inte lika

tydliga mönster gällande nisch eller medieslag för de mest förekommande förebilderna. Tvärtom är intrycket att mångfalden är stor; radio-, tv- och tidningsjournalister, kommentatorer, reportrar och programledare. Vad som är gemensamt för många av förebilderna är att de syns mycket i medierna och har en tydlig profil. Det går i linje med resultaten i *Nordic Journalists of Tomorrow*. Då, 2009, var det tv-journalister som syntes, nu är det fler journalister som är framträdande både i sin yrkesroll och på sina egna plattformar. De tre mest omnämnda förebilderna har alla synt i tv (exempelvis genom rapportering eller i andra forum, så som frågesportsprogram). Som tidigare beskrivet, finns Bourdieus analys om televisionens makt som menar att tv-journalistik har en specifik förmåga att inkludera (Hovden et al., 2009).

Den mest omnämnda förebilden Erik Niva är en synlig sportjournalist som skriver, ibland syns i tv och har en podcast med över en halv miljon lyssningar i veckan (Kantar Sifo, 2021). Utrikesjournalistik och grävande journalistik är två inriktningar som återfinns bland flera av de mest populära förebilderna. Magda Gad har varit mycket uppmärksam under hösten 2021 då undersökningen gjordes, främst i och med att hon stannade kvar som reporter i Afghanistan efter att talibanerna tagit över makten, då många andra journalister valde att lämna landet. Under hösten har Gad synt och hörts i många sammanhang, bland annat i P1:s Söndagsintervjun och SVT:s Min sanning. Listans trea Parisa Amiri, som arbetar med kulturjournalistik, intervjuer och som programledare är också hon en mycket synlig journalist. Hon är aktiv inom tv, podcaster och sociala medier och har också vunnit På spåret i SVT 2019 och 2020.

Totalt har 44 män och 45 kvinnor omnämnts som förebilder. Bland de förebilder som omnämnts fler än en gång är 14 män (48 omnämningar) och 9 kvinnor (36 omnämningar). Den mest förekommande förebilden är man medan andra-, tredje- och fjärdeplatsen innehas av kvinnor. Vidare diskussion om könsfördelningen finns i kapitel 8.6.2.

Av de tolv studenter som ser Erik Niva som en förebild är elva män och en kvinna. Magda Gad fick tio omnämningar, av nio kvinnliga studenter och en manlig. Alla sju studenter som valt Parisa Amiri är kvinnor.

7.6.1 Idealen som förebilderna representerar

Bland de 15 idealen fick respondenterna välja upp till tre ideal som de ansåg att deras förebild representerar. I tabellen nedan presenteras idealen, hur många gånger de valts för en förebild, andelen som valt idealen samt den idealtyp idealen hör hemma hos.

Tabell 7.13 Idealen bland journaliststudenters förebilder (antal och procentandel)

Ideal	Antal	Andel	Idealtyp
En kritiker av samhällets orättvisor	54	26,1	Spårhund
En som enkelt kan förklara komplicerade händelser	46	22,2	Pedagog
En granskare av samhällets makthavare	45	21,7	Spårhund
En som stimulerar nya tankar och idéer	41	19,8	Pedagog
En som kommenterar det som händer i samhället	36	17,4	Pedagog, Spårhund, Hantverkare, Språkrör
En som förmår ge människor upplevelser	35	16,9	Pedagog
En som säger sanningen utan hänsyn till konsekvenserna	23	11,1	Spårhund
En neutral rapportör av det som sker i samhället	21	10,1	Hantverkare
En som låter olika opinioner i samhället komma fram	19	9,2	Hantverkare
En som objektivt förmedlar nyheter och information	17	8,2	Hantverkare, Spårhund
En som förmår ge människor förströelse	12	5,8	–*
En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället	7	3,4	Språkrör
En som skall stå helt fri gentemot alla intressen i samhället	6	2,9	Spårhund
Ett språkrör för den lokala opinionen	4	1,9	Språkrör
En som speglar den allmänna opinionen	3	1,4	Hantverkare

Tabellen visar idealen, antalet och andelen respondenter som valt varje ideal som en egenskap de anser att deras förebild representerar, samt vilken idealtyp idealet sorterar under. Idealerna är i fallande ordning från mest till minst förekommande.

*Idealet "En som förmår ge människor förströelse" har som tidigare beskrivet inte tilldelats någon idealtyp.

Bland de ideal som förebilderna tillskrivits av respondenterna är idealet "En kritiker av samhällets orättvisor" det mest valda. Därefter kommer förmågan att enkelt förklara komplicerade händelser samt granskningsidealet. Minst förekommande är språkrörsidealet och speglingsidealet.

När man ser till idealen som annars är högst värderade finner man ofta idealet om att granska samhällets makthavare (exempelvis tabell 7.1, 7.4 och 7.5). Detta ideal kommer först på tredjeplats när det gäller idealen som förebilderna representerar.

Åtta av de tolv studenter som har Erik Niva som förebild anser att upplevelseidealet ("En som förmår ge människor upplevelser") bidrar till Nivas förebildsstatus. I och med att Erik Niva skriver om sport, vars hela grundidé är att bidra med upplevelser, är det inte förvånande att detta ideal kopplas samman med honom. Sex personer anser att kommentatörsidealet ("En

som kommenterar det som händer i samhället”) passar in på Niva. Det förstnämnda idealet faller under idealtypen Pedagog och är ett ideal som annars inte har hög placering, vare sig bland respondenterna som helhet (se tabell 7.1) eller bland idealen som förebilderna representerar (se tabell 7.13).

När idealen hos förebilderna kopplas samman med de fyra idealtyperna blir fördelningen följande:

Tabell 7.14 Förekomsten av idealtyper hos journaliststudenters förebilder

Idealtyp	Antal
Spårhund	181
Pedagog	158
Hantverkare	96
Språkrör	47

Tabellen visar idealtyperna samt antalet gånger ett ideal som ingår i idealtypen har tillskrivits en förebild.

181 studenter har valt ideal för sin förebild som faller under idealtypen Spårhund, exempelvis idealet “En granskare av samhällets maktavare” som även är det mest förekommande idealet bland svaren på frågan om hur studenterna värderar idealen i stort (se tabell 7.1).

Om man ser till hur respondenterna värderar idealen övergripande är idealtyperna Hantverkare och Spårhund de mest förekommande (se tabell 7.3). Där värderas bland annat idealen om objektivitet och neutralitet relativt mycket högre än när de knyts till förebilderna. Generellt värderas ideal som objektivitet och neutralitet mycket högt, men när det gäller vilka ideal studenternas förebilder representerar kommer många andra ideal före. Bara drygt åtta procent av studenterna har knutit objektivitetsidealet till sin förebild. Motsvarande siffra för neutralitetsidealet är drygt tio procent.

När studenterna fick välja ideal som passade in på deras förebild är Spårhunden den tydligt högst värderade idealtypen. Skillnaden mellan Spårhund och Hantverkare är betydligt större när det kommer till förebilderna än för idealen i stort.

Pedagogtypen och dess ideal visar sig vara vanligt förekommande bland studenternas uppfattningar om sina förebilder. Detta trots att idealtypen som sådan inte värderats särskilt högt i sammanställningen av studenternas idealuppfattning (se tabell 7.3).

Studenternas inställning till språkrörsidealerna framstår som mer konsekvent. Språkrörets egenskaper värderas lägst av idealtyperna, och på motsvarande sätt är det få studenter som angett språkrörsideal som utmärkande för sina journalistförebilder.

8. Diskussion

Studiens viktigaste resultat är:

- Svenska journaliststudenters fem viktigaste journalistiska ideal är “En granskare av samhällets makthavare”, “En neutral rapportör av det som sker i samhället”, “En som objektivt förmedlar nyheter och information”, “En som enkelt kan förklara komplicerade händelser” och “En som låter olika opinioner i samhället komma fram”.
- Idealtyperna Hantverkare och Spårhund är mest uppskattade av studenterna. Pedagogtypen är inte långt ifrån och Språkrörstypen värderas lägst.
- Studenter på termin 1 och termin 5 har liknande uppfattning om idealen.
- Skillnaderna mellan studenter på de olika universiteten är också små.
- Förebilder verkar vara något personligt. Många namn har nämnts och den med flest omnämningar fick endast tolv.
- De mest förekommande idealen som tillskrivits förebilderna är “En kritiker av samhällets orättvisor”, “En som enkelt kan förklara komplicerade händelser” och “En granskare av samhällets makthavare”.

I följande avsnitt kommer vi, med stöd i teorierna, att vidare resonera kring undersökningens resultat och hur de mönster som identifierats kan komma att påverka journalistiken och journalistkåren framåt. Diskussionsdelen är liksom resultatdelen strukturerad med underrubriker som är kopplade till studiens frågeställningar, men diskussionen kring de olika områdena flyter också samman i vissa delar.

8.1 Studenternas värdering av idealen

Den teoretiska utgångspunkten att betrakta professionalism som ett värderingssystem (Evetts, 2003) har visat sig i hög grad tillämplig på våra resultat. De undersökta journaliststudenternas syn på idealen är i mångt och mycket samstämmig, särskilt när det gäller de högst värderade journalistiska egenskaperna. Det tyder på en stark gemensam professionell identitet inom journalistikens fält.

Det verkar också som att denna identitet formas tidigt. Studenterna på termin 1 skiljer sig inte nämnvärt från de mer erfarna studenterna. Trots att de bara läst på journalistprogrammet i några månader, och trots att nästan ingen har arbetat med journalistik före studierna, har de en inställning till journalistikens viktigaste ideal och centrala förmågor för journalister som överensstämmer med den hos de studenter som socialiserats djupare in i yrkesidentiteten och ofta även provat sina vingar i arbetslivet. Evetts teori (2003) bygger också på att utövarna av ett yrke utvecklar kulturen tillsammans. Våra resultat öppnar för att samma tendens skulle kunna råda bland studenterna. Kön, skola eller termin tycks inte påverka synen på idealen på gruppnivå. De framtida utövarna av yrket verkar ha en gemensam kultur att ta med sig ut i arbetslivet.

Det är dock viktigt att ha i åtanke att det faktum att skillnaderna mellan de jämförda grupperna är små inte innebär att studenterna tycker lika om alla ideal. Snarare ska resultaten förstås som att de ideal som studenterna generellt tycker lika om är lika viktiga för kvinnor som för män, för termin 1-studenter som termin 5-studenter och för studenter på de olika universitetet. Detsamma gäller de ideal som studenterna tycker olika om: studenter i de olika kategorierna tycker *lika olika* om dessa ideal.

Det råder ingen tvekan om att den allmänt utbredda, karaktäristiska bilden av en typisk journalist har starkt fäste bland blivande journalister. De ideal som värderas högst är granskning, objektivitet, neutralitet, att enkelt förklara komplicerade händelser och att låta olika opinioner i samhället komma fram. I egenskap av journaliststudenter vet vi att detta är ord man hör upprepas om och om igen i olika sammanhang när man studerar journalistik. De är i det närmaste orubbliga principer som är djupt befästa i den svenska journalistikens DNA. Att de värderas högt av journaliststudenter visar att det klassiska journalistiska hantverket fortfarande står ohotat högt i kurs. Behovet av kritiskt granskande och undersökande journalistik är minst lika stort idag som det varit historiskt, och av den här studiens resultat att döma finns det ingen anledning att oro sig över branschens kompetensförsörjning framöver. Medan enklare journalistiska texter, såsom rewrites och korta faktanotiser, kan komma att utföras av automatiserade system och datorer inom en inte alltför avlägsen framtid, kommer det förmodligen även fortsättningsvis krävas mänskliga hjärnor för att gräva, granska, gå på djupet och ställa makthavare till svars.

Även de ideal som generellt värderas lågt, i bemärkelsen att de fått låga medelvärden, har värderats högre av vissa. Som exempel kan idealen "Ett språkrör för den lokala opinionen" och "En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället" nämnas. Även om journaliststudenterna på gruppnivå värderat dessa lågt så finns det personer inom gruppen som anser att dessa ideal är viktiga. En fråga man kan ställa sig utifrån detta är hur marknaden för den typen av journalistik kommer se ut framöver. Om bara en mycket liten andel inom branschen värderar dessa ideal, kommer det då att finnas utrymme för dem att ge uttryck för idealen? Hur kommer det att tas emot att vilja vara ett språkrör för den lokala opinionen om majoriteten anser det idealet mer eller mindre oviktigt? En möjlig händelseutveckling är att även de som nu tycker att de impopulära idealen är viktiga kommer att sluta tycka det i takt med den fortsatta socialiseringsprocessen in i yrkesrollen, förutsatt att även de yrkesverksamma journalisterna är svalt inställda till vikten av dessa ideal.

Allra lägst medelvärde har idealet "En som förmår ge människor förströelse". Samtidigt kan man se att flera av de förebilder som omnämnts har profilerat sig inom underhållningsbranschen snarare än som klassiska "murvlar", även om inte studenterna själva i särskilt hög utsträckning identifierat förströelseidealet som bidragande orsak till förebildens status som just förebild. Vidare diskussion om studenternas förebilder återfinns i kapitel 8.6.

8.1.1 Stor enighet kring journalistikens kärnvärden

Spridningen i studenternas åsikter om idealen är låg när det gäller de mest uppskattade idealen. Om det är representativt för journaliststudenter i allmänhet och om det fortsätter att gälla för studenter framöver kommer det innebära att den grupp som ska bemanna landets redaktioner i framtiden har likartad eller samstämmig inställning till dessa ideal – de allra flesta anser att dessa ideal är journalistikens viktigaste. Att gruppen drar åt samma håll kan ha positiva effekter. Den allra tydligaste är kanske att det stärker yrkesidentiteten. Journalistiken och kåren blir en trygg gemenskap, en grupp där man arbetar tillsammans med sina likar. En enad kår ger förutsättningar för en arbetsmiljö där man hjälps åt för att nå gemensamma journalistiska mål och syften, både i specifika projekt och på längre sikt. Samstämmigheten kring vilka ideal som anses viktigast kan också bidra till att dessa ideal värnas. Om såväl chefer som anställda på medieföretagen framöver tycker att exempelvis objektivitet och granskning är viktiga ideal är det troligt att journalistik som uppfyller dessa krav kommer att prioriteras och förses med ekonomiska och personella resurser. Det ligger också nära till hands att tänka att kompetensutveckling inom dessa områden kommer att erbjudas journalisterna. Stor enighet om att en viss uppsättning ideal är viktiga skulle alltså på sikt kunna innebära bättre journalistik på dessa områden.

Tycker stora delar av gruppen att vissa ideal är viktigare än andra finns det en risk att gruppen inte släpper in nya perspektiv inom dessa områden. Vad händer med de få journalister som tänker annorlunda om nästan alla andra är överens? Skulle någon inom kåren ha ett tänk som skiljer sig från resten av gruppens finns också risken för interna konflikter eller kritik mot de som tänker olika. Att tänka utanför boxen är en viktig förmåga i ett medielandskap som är i ständig förändring. Detta kanske främst dras till teknisk utveckling som är en ständigt pågående process, men skulle även kunna kopplas till hur journalisterna värderar ideal. Eventuella meningsskillnader kan skapa en konstruktiv miljö där det finns utrymme för utveckling och diskussion om vad som är "rätt" eller "fel", men det kan också skapa slitningar inom gruppen. Om ett visst område får ekonomisk fördel och mycket personal avsatt till sig kan det leda till att journalister utanför detta område inte känner sig sedda, hörda eller välkomna och då finns risken att de väljer att lämna antingen en arbetsplats eller till och med branschen.

Det råder i princip konsensus kring de högst värderade idealen. Så ser det inte ut när det kommer till de ideal som får lägre medelvärden. För flera av de ideal som återfinns längst ner i den rangordnade listan är standardavvikelsen hög i förhållande till medelvärdet. Det indikerar att spridningen av åsikter kring dessa ideal är hög. Idealerna "Ett språkrör för den lokala opinionen", "En som påverkar opinionsutvecklingen i samhället" och "En som förmår ge människor förströelse" är de tre tydligaste exemplen på ideal med standardavvikelse som ligger förhållandevis nära medelvärdet. Det betyder alltså att trots att medelvärdena för dessa ideal ligger kring fyra, är det få som har värderat dem till just en fyra på den elvagrada skalan. Att framtida journalister tycker olika om dessa ideal behöver inte innebära problem, utan det kan resultera i att de söker sig till olika typer av arbeten och roller. Alla journalister

kan inte arbeta med granskning och gräv, utan det finns en marknad även för journalister med andra drivkrafter.

Det faktum att journaliststudenter är oense om vikten av språkrörsidealet kan också vara ett resultat av att formuleringen tolkats på olika sätt. Det finns som vi ser det i huvudsak två möjliga tolkningar av språkrörsidealet ("Ett språkrör för den lokala opinionen"), den ena att det handlar om att driva (lokala) politiska eller på annat sätt kontroversiella ståndpunkter förpackade som journalistik och den andra att begreppet innefattar att vara en röst åt de som annars inte ofta blir hörda i massmedier, till exempel personer på landsbygden och i mindre städer. De studenter som gör den andra tolkningen är troligen i högre utsträckning positiva till idealet, oavsett om de själva vill jobba med lokaljournalistik eller inte.

En annan faktor som kan spela in när det kommer till studenternas lika värdering av idealen är att gruppen som studerar på journalistutbildningarna är relativt homogen redan från början. De är mestadels etniskt svenska, från medelklassen med högutbildade föräldrar och många är kvinnor (Wiik, 2010). Att de har en liknande bakgrund och förutsättningar kan vara en del av förklaringen till att de tycker lika redan när de påbörjar sin utbildning.

8.2 Hellre Hantverkare än Språkrör

En tanke vi hade när vi inväntade resultaten var att idealtypen Spårhund skulle vara mest uppskattad av studenterna. Vår uppfattning var att många strävar efter att arbeta med grävande journalistik, och till viss del bekräftades detta. Flera av idealen som faller under idealtypen Spårhund har värderats högt. Dock visade det sig att Hantverkartypen är mer eftersträvd än vi hade väntat oss. Det skiljer väldigt lite mellan Spårhund och Hantverkare, men Hantverkartypens medelvärde är något högre. En avgörande skillnad mellan dessa två typer är sättet de förhåller sig till nyhetsinsamling. Spårhunden är aktiv, och sätter värde på att samla information själv. Ett pressmeddelande är exempelvis inte gott nog. Hantverkaren tillåter sig att vara mer passiv i förhållningssättet till nyhetsinsamling och fokuserar snarare på att arbeta med det som finns tillgängligt. Viljan att gräva, granska och avslöja orättvisor är tydligt förknippad med Spårhundstypen, liksom konsekvensneutraliteten. Hantverkartypen präglas å sin sida av ideal som neutralitet och spegling. Tidseffektivitet är också centralt för Hantverkartypen enligt Melin-Higgins (1996b). Det kommer väl till pass i dagens snabba medieklimat, där det gäller att vara först med de största nyheterna för att locka och hålla kvar läsare. Idealtyperna är förstås inte fullkomligt förenliga, då hade de inte varit två olika idealtyper. Dock är det, som tidigare beskrivet, vanligt att en journalist har drag från flera olika idealtyper. Det är möjligt att studenterna kommer att kombinera det de tycker är det bästa från de båda idealtyperna i sina framtida yrkesroller.

Ett av studiens tydligaste resultat är att ideal som hör samman med opinionsdrivande, värderande journalistik generellt sett är mindre viktiga för journaliststudenterna. Därför är det inte förvånande att Språkrörstypen, som representerar dessa ideal, värderas lägst av de fyra idealtyperna. Språkrörstypen kan anses vara en förlegad journalisttyp, med kopplingar till den partipress som varit på utdöende sedan 1900-talets mitt. Då syftade tidningarnas innehåll till

att påverka opinionen och driva politiska frågor, vilket mediekonsumenterna visste. Idag förväntar sig allmänheten åsiktsneutralt journalistiskt innehåll i de etablerade medierna, och om något uppfattas som vinklat leder det inte sällan till livlig debatt. Denna allmänna förväntan på journalistkåren återspeglar sig i journaliststudenternas uppfattning om ideal. Den objektivitet och neutralitet de värderar så högt framstår i det närmaste oförenlig med synliga åsikter och påverkansambitioner.

Just att vara ett språkrör i samband med att vara journalist är en aktuell debatt hösten 2021, då undersökningen genomfördes. Flera journalister har fått ta emot kritik för att de uttryckt egna åsikter eller tagit ställning i sociala medier. Exempelvis Alexandra Pascalidou fick kritik efter att hon lagt ut bilder på en flicka som varit försvunnen på sitt personliga Instagramkonto (Tredje Statsmakten Media AB, 2021 23 oktober), och Carina Bergfeldt förbjöds att rapportera om Afghanistan efter att hon startat en insamling till Svenska Afghanistankommittén som samlade in över en miljon kronor (Tredje Statsmakten Media AB, 2021, 18 september). Det råder oenighet kring huruvida man kan kombinera dessa två, att vara en opartisk journalist och samtidigt yppa sina åsikter och ställningstaganden på privata sociala medier, men det står klart att det är svårt att göra utan att motta kritik från både kåren och allmänheten. Fallet med Bergfeldt visar också att som public service-anställd är det svårt att göra utan repressalier.

Det vore en förenkling att påstå att journalistik färgad av åsikter är en avslutad epok. De alternativa mediernas uppkomst och uppgång under de senaste åren visar att många mediekonsumenter är intresserade av opinionsbaserat innehåll som bär tydliga spår av vissa verklighetsuppfattningar och politiska agendor. Att det finns en sådan efterfrågan hos publiken behöver dock inte betyda att det finns en vilja bland blivande journalister att tillhandahålla denna typ av innehåll. Att vara journalist kräver ingen examen eller licens, men på de etablerade redaktionerna där många konkurrerar om jobben är det en klar fördel att ha utbildning för att få jobb. På de alternativa medierna är det möjligt att dessa krav ser annorlunda ut.

Språkröret som idealtyp döms heller inte ut fullständigt av den här undersökningens journaliststudenter. Idealtypen är den minst populära av de fyra, men den får trots allt ett medelvärde på fem, vilket motsvarar neutralt. Många är skeptiska till Språkrörets sätt att göra journalistik, men inte alla. Detta trots att granskning, objektivitet och neutralitet värderas så högt av nästan samtliga respondenter.

8.3 Yrkesidentitet mer avgörande än könsidentitet

Vår undersökning visar att kvinnliga och manliga journaliststudenter på gruppnivå är relativt överens i sina uppfattningar om de flesta av de undersökta journalistiska idealen. Det verkar med andra ord som att yrkesidentiteten och journalistikens fält som sådant utgör en starkare sammanhållande kraft än könstillhörigheten. När studenterna sedan går från utbildningen till arbetslivet kan detta bidra till en i allmänhet likriktad kår. Att kvinnor och män förhåller sig på liknande sätt till idealen skulle kunna öppna för en jämställd journalistbransch.

Jämställdheten inom branschen påverkas förstås av en mängd andra faktorer än journalisternas syn på idealen, men det är möjligt att områden som tidigare dominerats av det ena könet kan inkludera fler av det andra i framtiden. Hade män värderat granskning extremt högt medan kvinnor varit väldigt fokuserade på underhållning, hade det riskerat att cementera en könssegregerad journalistik där journalister av olika kön arbetar med olika saker. Nu, när inga tydliga sådana mönster kan urskiljas, finns förutsättningar för en jämn könsfördelning på framtidens grävredaktioner, sportdeskar och i underhållningsbranschen. Åtminstone så jämn som kåren som helhet tillåter.

Andelen kvinnliga journalister har ökat under 1900-talet. 2011 var könsfördelningen jämn inom den svenska journalistkåren (Edström, 2012). 2014 var journalist ett kvinnodominerat yrke (Nesser, 2016, 16 mars). Skulle andelen kvinnor fortsätta att öka, vilket inte är osannolikt med tanke på att fler kvinnor än män går vidare till högre utbildning i allmänhet (Statistiska centralbyrån, 2021), är det möjligt att andra ideal kommer att få större plats inom journalistiken. För trots att de tyngst vägande idealen, journalistikens grundpelare så som granskning, objektivitet och neutralitet, värderas i stort sett jämnhögt av både kvinnor och män, så finns det alltså vissa skillnader i förhållningssättet till de mindre populära idealen. Diskussionen kring dessa skillnader förs med en genomgående reservation för att vissa av jämförelserna inte är statistiskt signifikanta på grund av att gruppen manliga respondenter är betydligt mindre än gruppen kvinnliga.

Undersökningens kvinnliga respondenter är generellt mer positivt (eller mindre negativt) inställda till att som journalist spegla den allmänna opinionen och att påverka opinionsutvecklingen. Trots att kvinnor lägger samma vikt vid objektivitet och neutralitet verkar de alltså lämna ett något större utrymme för åsiktsdrivande journalistik. Ett av de tydligaste sätten att påverka opinionsutvecklingen som journalist är att driva partipolitiska eller mer obundet politiskt färgade frågor på ledarplats. Kommer vi att få se fler kvinnliga ledarskribenter i framtiden? Det är troligt, inte minst med tanke på att de kvinnliga journalisterna blir allt fler. Kommer andelen kvinnor på ledarplats att bli större än andelen kvinnor inom journalistiken som helhet, tack vare männens kritiska inställning till opinionsdrivande journalistik? Det är möjligt.

8.4 Socialiseringsprocessens betydelse

Vi har inte kunnat påvisa några tydliga statistiskt säkerställda skillnader i värderingen av idealen hos de studenter som går termin 1 och termin 5. Med avstamp i socialiseringsprocessen där man socialiseras in i en grupp (i detta fallet journalister) borde vi se större skillnader mellan terminerna. Men studenterna tycker väldigt lika under hela studietiden. Detta skulle kunna bero på att journalister är en synlig arbetsgrupp som får relativt stort utrymme i media, och studenterna har rimligtvis redan sett eller hört dem innan de började studera. De syns både i bylines, tv-program, morgonsoffor och hörs i radio och podcaster. Det pågår debatt till och från om journalisters roll i samhället, exempelvis kritik om partiskhet inom public service. Skapas det debatt i samhället, exempelvis kring att en journalist, tidning eller liknande kritiseras för sina intentioner eller arbetssätt kan detta

numera enkelt nå allmänheten genom det allt mer digitaliserade medielandskapet. Vad en journalist bör stå för och hur en journalist bör jobba blir allt mer känt för allmänheten ju mer journalisterna syns och hörs samt ju mer de eventuellt kritiserats.

Det är inte orimligt att anta att i alla fall en del av de studenter som börjar studera journalistik redan har en bild av journalister och eventuellt vilken sorts journalist de själva vill bli. De har trots allt sökt, antagits och börjat studera på en kandidatutbildning. Resultatet av undersökningen kan tyda på att bilden av en "bra" journalist är relativt befast redan innan studenterna börjar på universitetet.

Bland studenterna på termin 5 har de allra flesta hunnit med att arbeta journalistiskt, medan få på termin 1 provat på arbetslivet. Innan mötet med vardagen på en redaktion är utbildningen för många den främsta platsen för socialisering och den främsta källan till kunskap om branschen. De ideal som värderas på utbildningen och det som lärs ut blir den måttstock som studenterna sedan har med sig när de väl kommer ut och börjar arbeta. Utbildningen har således ett stort ansvar att forma studenterna, något som i sig inte är någon ny företeelse. Trots att en del av studenterna inte har jobbat kan de ha varit på praktik, ett möte med branschen som de inte tjänat pengar på. Frågan om tidigare och senare arbete var grundat i att de sökt, blivit anställda och arbetat journalistiskt, exempelvis som sommarvikarie eller extraanställd. De kan alltså ha haft dessa möten med branschen på andra sätt, vilket skulle kunna förklara den generella samstämmigheten mellan studenter på olika terminer.

Även om skillnaderna i värdering av vissa ideal mellan terminerna är små och inte statistiskt säkerställda finns det utrymme för diskussion kring de tendenser som ändå uppenbarar sig. Intressant är kanske främst att vissa ideal, till exempel "Ett språkrör för lokal opinion", "En som kommenterar det som händer i samhället" och "En kritiker av samhällets orättvisor" anses mindre viktiga av termin 5-studenter än av termin 1-studenter (se tabell 7.7). Detta skulle kunna bero på att studenterna på termin 5 har mer praktisk erfarenhet av journalistiskt arbete, både på redaktioner och inom ramarna för utbildningen. Mer kunskap om journalisters verklighet och reella förutsättningar skulle kunna leda till att man blir mindre idealistisk. Detta kan kopplas till Bourdieu, som menar att journalister tenderar att bli mer cyniska efter längre tid i arbetslivet. Forskning kring journalisters uppfattningar om nyhetsvärdering visar att nytutexaminerade journalister ofta på kort tid anammar sina mer erfarna kollegors värderingar. Stora förändringar sker redan under det första året i yrket (Ghersetti, 2007). Detta tyder på en stark socialiseringsprocess under första tiden i arbetslivet. Det är möjligt att detta också är applicerbart på idealen, att också synen på dem förändras när man möter kollegor med andra synsätt och erfarenheter.

8.5 Likartade utbildningar formar likatänkande journalister

Skillnaderna universitetet emellan ser ut att vara relativt små. Det kan bero på att personer som vill bli journalister har liknande värderingar och uppfattningar om yrkets ideal redan innan de börjar utbilda sig. Det skulle också kunna innebära att socialiseringsprocesserna är likartade på de olika universitetet. Detta är intressant, då universitet kan välja att fokusera sin

utbildning på ett visst journalistiskt område och eventuellt arbetar för att etablera sig som en utbildning med specialistområde. Om detta sedan inte märks på studenternas ideal eller i frågan om vilken sorts journalister de vill bli, finns här ett område för diskussion. I detta fall är utbildningarna likriktade, men exempelvis JMG lägger vikt vid grävande journalistik, bland annat i och med det masterprogram inom grävande journalistik som de erbjuder. Det kan diskuteras huruvida en specialiserad utbildning ger den effekt på studenterna som utbildningen strävar efter. Det kan finnas andra mål med en specialiserad utbildning, exempelvis tekniska färdigheter eller erfarenhet inom vissa områden som kan ge studenterna ökad förståelse och ett försprång i yrkeslivet, men huruvida idealen stärks av denna specialisering är ännu oklart. Universiteten i sig skapar inte en egen yrkeskultur och identitet, utan den är relativt lika för alla studenterna, oberoende av vilket universitet de har studerat vid.

En trolig förklaring till de små skillnaderna i värderingen av ideal utbildningarna emellan är att de är relativt lika varandra. De är alla tre år långa kandidatutbildningar på universitetsnivå, med liknande kurser och upplägg. Liknande upplägg kan resultera i liknande uppfattningar om journalistiska ideal.

Eftersom det finns så pass få kandidatprogram i journalistik i Sverige är det många som flyttar långt för att studera. Detta resulterar i blandade klasser med studenter från olika delar av landet, både från större och mindre städer och orter. Att dessa olika perspektiv är representerade på var och en av utbildningarna kan vara en faktor som bidrar till de jämna resultaten. Om storstadsskolorna uteslutande haft studenter uppvuxna i storstäderna och vice versa är det möjligt att resultaten skulle skilja sig mer åt. Till exempel kan man tänka sig att ideal kopplade till lokal journalistik skulle värderas högre av studenter från mindre orter.

Sammanfattningsvis kan man säga att skola, liksom kön, inte verkar ha någon större betydelse för vilka ideal man värderar högst. Den gemensamma identiteten mellan journaliststudenter ser ut att överbrygga geografiska och utbildningskulturella gränser.

8.6 Journaliststudenternas förebilder

Enkätens utformning tillät respondenterna att motivera sitt val av förebild. Av de 15 idealen fick de välja ett till tre som de anser att förebilden representerar. Det fanns också en fritextruta, men väldigt få studenter valde att fylla i den. Det kan bero på att det var svårt att beskriva varför just denna personen är en förebild. Men, med det sagt, är en förebild traditionellt sett någon man ser upp till och i vissa fall strävar efter att efterlikna (Ibarra, 1999). Erik Niva var den journalist som fick flest omnämningar. Han verkar inom ett avgränsat område, som sportjournalist med en särskild inriktning på fotboll. Inom sitt område har han utmärkt sig och blivit en profil.

Flera av förebilderna högt på listan är verksamma inom utrikesjournalistik, men att arbeta som exempelvis utrikeskorrespondent är få förunnat. Det finns helt enkelt fler arbeten för svenska journalister i Sverige än utanför. Att studenterna strävar efter prestigefyllda och

sällsynta positioner kan resultera i en ung, ambitiös kår som behöver ha hög arbetsmoral. Finns det få jobb inom ett område krävs det mer av de som faktiskt får jobbet. Detta kan vara en motivation och finns det förebilder som visar vägen blir de en måttstock för hur man ska vara och hur man ska jobba för att nå dit just de är.

Bourdieu's teori om televisionens makt (1998) och diskussionen om förebilderna som förekom i *Nordic Journalists of Tomorrow* (Hovden et al., 2009) pekar i samma riktning; synlighet är en faktor som bidrar till förebildsstatus. Under senare år har fler vägar att uppnå synlighet etablerats, såsom närvaro på sociala medier. Tv är alltså inte längre det enda sättet att vara synlig som journalist.

Att det är en sportjournalist högst upp på listan över förebilder är intressant, då det som sagt är en nischad bransch. Men i och med att Erik Niva är en mycket synlig journalist som blivit framgångsrik inom sitt fält är det inte förvånande att han är en förebild för flera. När man ser till idealen som Erik Niva står för, enligt studenterna som valt honom som sin förebild, är idealet "En som förmår ge människor upplevelser" det mest förekommande. Eftersom att han arbetar inom ett område som till stor del bygger på upplevelser som matcher, cuper och mästerskap är det naturligt att detta ideal kopplas samman med Niva. 8 av 12 studenter valde bland andra detta ideal i Nivas fall.

Något vi var nyfikna på när vi skickade ut frågan om studenternas förebilder var om det skulle dyka upp namn på personer som inte är journalister. Vi undrade om exempelvis influencers; mycket synliga personer som sprider texter och åsikter till stora läsekretsar, skulle finnas med bland förebilderna. Det visade sig att en tydlig majoritet av förebilderna är journalister, men några personer som inte har journalistik som sitt primära kompetensområde nämndes också. Två exempel är Brita Zackari och Lotta Lundgren. Båda två har en bakgrund inom reklambranschen, som copywriters. De har sedan gjort karriär som programledare och syns i både tv och sociala medier. Att dessa i några studenters ögon betraktas som journalistiska förebilder väcker frågor om vem som räknas som journalist. Ovan nämnda personer verkar alltså stå för ideal som studenterna värderar hos journalister, trots att de inte är journalister i första hand, saknar journalistisk utbildning och erfarenhet av dagligt nyhetsarbete. I vissa fall verkar det som att det "räcker" att synas, underhålla, folkbilda eller inspirera för att bli ansedd som journalistisk förebild. Detta trots att studenterna generellt värderar klassiska journalistiska ideal som granskning, neutralitet och objektivitet betydligt högre än mer nöjesorienterade ideal. Även de som valt ovan nämnda programledare som förebilder har värderat ideal som granskning och objektivitet högt. Det kan verka motsägelsefullt, men att man sätter stort värde vid den typen av journalistik behöver inte betyda att man inte också ställer sig positiv till mjukare ideal som upplevelser och förströelse. Detta har vi kunnat se hos personerna som valt dessa förebilder.

Resultaten visar vidare att de ideal som värderas högt av studenterna i allmänhet inte är helt överensstämmande med de ideal som tillskrivs förebilderna. Åtminstone ser ordningen annorlunda ut. De högst värderade idealen övergripande är granskning, neutralitet och objektivitet. Granskning anses viktigast i den generella värderingen av idealen, men när det

kommer till de ideal förebilderna representerar kommer granskning först på tredje plats. Att kritisera samhällets orättvisor och förklara komplicerade händelser är de två ideal som i högst utsträckning kopplas samman med förebilderna.

Att studenterna värderar att förklara komplicerade händelser snarare än granskning när det kommer till förebilder kan även det kopplas till synlighet. En grävande journalist som är framgångsrik inom sitt område är inte nödvändigtvis lika synlig, varken i traditionella eller sociala medier, som exempelvis underhållare eller folkbildare. Grävande journalisters arbete skulle kunna försvåras av en stor närvaro i sociala medier, då de arbetar just med granskning och i vissa fall känsliga ämnen. Trovärdigheten kan ta skada om de är frispråkiga och personliga, då deras arbete har ett stort krav på saklighet och integritet. En möjlig förklaring till att granskningsidealet kommer på tredje plats när det gäller förebilders egenskaper är det personliga tilltalet. Det kan bidra till en persons förebildsstatus, och hör inte på samma sätt samman med grävande och granskande journalister som det gör med de som enkelt förklarar komplicerade händelser.

8.6.1 Generationsskifte

I jämförelsen mellan våra resultat på området förebilder och de som redovisas i *Nordic Journalists of tomorrow* (Hovden et al., 2009) uppenbarar sig ett tydligt generationsskifte. De svenska journaliststudenterna i *Nordic Journalists of Tomorrow* hade Jan Guillou, Stina Lundberg Dabrowski och Janne Josefsson som sina främsta förebilder. Vare sig Stina Lundberg Dabrowski eller Jan Guillou nämndes i vår studie. Stina Lundberg Dabrowski är inte längre aktiv, senast hon hade en talkshow var 2007. De yngsta av studenterna som svarade på vår enkät är födda 2003 och var således bara fyra år gamla när Lundberg Dabrowski lämnade det direkta rampljuset. Att hon inte är en förebild för dessa unga studenter kommer därför inte som någon större överraskning, även om vissa inte längre verksamma journalister faktiskt omnämns. Jan Guillou är fortfarande aktiv, dels som kolumnist i Aftonbladet och dels som författare. Under de mer intensiva åren av Guillous karriär var han tydligt profilerad som grävande och granskande journalist. Guillou var under en tid namnet på mångas läppar i och med avslöjandet av IB-affären och fängelsedom för spioneri 1974. Han är fortfarande ett välkänt namn i Sverige, men inte längre lika aktiv och kontroversiell. Det kan förklara varför ingen av de drygt 200 studenter som deltagit i denna enkätstudie nämnt honom som förebild.

Janne Josefsson är den av 2009 års förebilder som verkar ha behållit sin status som förebild, åtminstone delvis. Fem av vår studies studenter har Josefsson som förebild. Han är fortfarande både aktiv och synlig, och förknippas ofta med grävande journalistik. Hans många år på Uppdrag granskning har gjort att han ofta synts, och att han även deltagit i underhållningsprogram som Alla mot alla och Let's dance kan förklara att även yngre generationer vet vem han är.

8.6.2 Kvinnliga respektive manliga förebilder

Ungefär lika många män som kvinnor nämndes som förebilder. Det skulle kunna ha sin förklaring i att journalistkåren överlag är jämnt könsfördelad. 2011 bestod kåren till hälften av kvinnor och hälften av män (Edström, 2012). På vår "topplista", som består av journalister som fått mer än en omnämning, är männen något överrepresenterade och den mest omnämnda förebilden är man. Männen på topplistan har också sammanlagt fler omnämningar än kvinnorna – 48 jämfört med 36.

Bland de som svarat på vår enkät är 135 kvinnor och 69 män. Det innebär att det är nästan dubbelt så många kvinnliga som manliga respondenter. Med utgångspunkt i antagandet att man ser upp till personer man kan identifiera sig med hade man kunnat förvänta sig fler kvinnliga förebilder än manliga. Att våra resultat ser ut som de gör tyder på att kvinnor i större utsträckning har män som förebilder än det motsatta. Det kan vara så att såväl kvinnor som män ser upp till framstående manliga journalister medan framstående kvinnliga journalister främst idoliseras av andra kvinnor. Detta gäller dock inte de tre mest valda förebilderna, då Erik Niva främst valdes av män medan Magda Gad och Parisa Amiri främst valdes av kvinnor.

8.6.3 Gemensamma hjältar på nedgång?

Med tanke på den rika mångfalden av förebilder går det inte att dra några tvärsäkra slutsatser om de enskilda förebilder som hamnat på topplistan. Att den förebild som omnämns flest gånger ändå fått så få som tolv omnämningar av en grupp på över 200 studenter, och att så många omnämns av bara en person, tyder på att förebilder är något personligt. Gruppen samlas inte kring en handfull gemensamma förebilder, utan det verkar snarare som att studenterna i stor utsträckning är ensamma eller nästan ensamma om att idolisera just sin förebild. Förebilder som allmänt beundrade ikoner verkar med andra ord inte starkt förankrade bland journaliststudenterna. Detta kan vara en följd av det digitala samhällets utveckling. I dagens medielandskap finns det plats för betydligt fler "kändisar" än tidigare, och det gäller även journalister. Fler journalister har möjlighet att profilera sig, göra sig hörda på egna plattformar och nå ut med personligt eller professionellt innehåll utöver det som publiceras i traditionella medier under deras byline. Många etablerade journalister har också roller som offentliga personer, kändisar om man så vill, som driver välbesökta konton på Instagram eller Twitter. Där kan innehållet vara journalistiskt, men det blandas ofta med samtidskommentarer och personliga betraktelser och berättelser. Detta innehåll är lättillgängligt för unga människor och det är naturligt och helt självklart för många att följa sin favorits vardag och få en upplevelse av att man kommer nära personen. Denna möjlighet fanns inte innan de sociala mediernas tid. Då krävdes mer för att nå igenom bruset, att göra sig ett namn och bli högt ansedd. Då fanns inte samma möjlighet att reglera bilden av sig själv, lyfta sina framgångar och höja sig själv och sin egen status genom ett välsorterat och genomtänkt innehåll på sociala medier. Då var det den journalistiska produkten snarare än journalisten bakom som hade genomslagskraften. Syntes man som journalist inte på regelbunden basis i personliga intervjuer i tv, radio eller tidningar förblev man mer osynlig för den stora allmänheten, även om ens journalistiska produkt syntes.

Om våra resultat är representativa för populationen som helhet skulle denna mångfald av förebilder kunna leda till att gemensamma hjältar och ikoners betydelse för skapandet och upprätthållandet av journalistisk yrkeskultur avtar. Våra resultat tyder på att synen på idealen spelar en större roll för den gemensamma journalistiska identiteten bland studenterna än vad förebilderna gör.

Den brokiga skaran förebilder som omnämns av studenterna i den här undersökningen säger också någonting om journalistikens fält som en diversifierad arena med plats för olika inriktningar, uttryck och arbetssätt. Ser man bara till de ideal som studenterna värderar kan man få intrycket av att journaliststudenterna är en homogen grupp där det bara finns plats för en viss typ av journalistik. När man tittar på studenternas förebilder blir uppfattningen en annan. På listan över förebilder återfinns såväl grävande journalister som kommersiella tv-programledare, såväl ledarskribenter som sportreportrar, såväl vetenskapsjournalister som politiska kommentatorer. Med utgångspunkt i förebildsteorin (Singh, Vinnicombe & James, 2006), som säger att förebilder fungerar som målbilder att sträva efter när man bygger sin yrkespersona, kan man utgå ifrån att journalistbranschen kommer att fyllas på med nykomlingar med vitt skilda ambitioner, drivkrafter och målbilder. Det ger förutsättningar för en mångsidig framtida kår, där många områden har unga journalister som står redo att ta över stafettpinnarna när dagens kända ansikten fullgjort sina värv.

9. Avrundning

När vi inledde arbetet med uppsatsen och satte oss in i Pierre Bourdieus och andras teorier om fält, identitet, professionalism och socialisering bildade vi förväntningar om tydliga skillnader i uppfattningen om journalistiska ideal mellan nya och mer erfarna studenter. Nu, med resultatet i hand, kan vi se att dessa skillnader var större i teorin än i verkligheten. Det innebär inte att journaliststudenterna inte genomgår en socialiseringsprocess under utbildningen, men vi kan inte konstatera att den eventuella socialiseringsprocessen haft någon stor påverkan på studenternas syn på idealen mellan termin 1 och termin 5. Det kan handla om att de som drömmer om att bli journalister redan innan de börjar utbilda sig tar del av någon typ av socialiseringsprocess där de lär sig vilka ideal gruppen tycker är viktiga och anammar dem. Det kan också vara så att man redan under de första månaderna på utbildningen hinner forma den syn på sitt framtida yrke som man sedan behåller under utbildningens gång.

Varken termin eller skola verkar ha något avgörande inflytande på studenternas syn på de journalistiska idealen. Studenter i de olika underkategorierna (terminer och universitet) tycker generellt sett lika mycket lika om de mest uppskattade idealen och lika mycket olika om de minst uppskattade idealen. När det gäller kvinnor och män finns några tydliga skillnader, men för de flesta ideal tycker även kvinnor och män på liknande sätt. Som vi nämnt tidigare talar detta för att yrkesidentiteten inom journalistikens fält är stark. Att vara journalist, eller i det här fallet journaliststudent, ser ut att vara en viktigare yrkesmässig identitetsmarkör än att vara exempelvis kvinna eller JMG-student.

Journaliststudenternas förebilder representerar en uppsjö av journalistiska ideal, identiteter och inriktningar. Det finns nästan lika många förebilder som det finns journaliststudenter. För det första överraskades vi av hur många studenter som överhuvudtaget har en eller flera förebilder. För det andra hade vi inte förväntat oss den stora bredden av förebilder. Uppfattningen om förebilders roll i skapandet av yrkesidentiteten, som gemensamma hjältar eller ikoner som beundras av många, stärks inte av våra resultat. Samtidigt kan det förstås vara så att även de som har Erik Niva som främsta förebild beundrar Magda Gad, eller tvärtom.

Resultatets komplexitet har varit en utmaning, framförallt i diskussionsavsnittet. I vissa avseenden är våra resultat motstridiga. Studenterna tycker lika om de mest uppskattade idealen och olika om de med lägre medelvärde. Vår bedömning är ändå att de är relativt samstämmiga när det kommer till uppfattningen om idealen, men när det gäller förebilderna är spridningen stor. Dessa motsättningar kan betraktas som en konsekvens av att uppsatsen behandlar något så dynamiskt som människors åsikter. Åsikter är inte svartvita, inte heller konstanta. De är definitivt inte alltid logiska. Man kan tycka att granskning är det viktigaste journalistiska idealet samtidigt som man idoliserar en journalistisk förebild med en helt annan profil. Man kan också byta åsikt från en dag till en annan. Det är därför inte konstigt att den här studiens resultat inte är helt entydigt.

9.1 Förslag till vidare forskning

Med tanke på att merparten av den forskning som kretsar kring ideal och identitet bland journalister fokuserar på yrkesverksamma journalister finns det utrymme för vidare forskning på journaliststudenter. Närmast till hands ligger kanske en vidare undersökning om svenska journaliststudenters syn på ideal och förebilder, med ett större underlag än i vår studie. En större grupp studenter skulle ge statistiskt säkerställda resultat även i korsjämförelser, vilket i högre utsträckning skulle möjliggöra generaliserande slutsatser.

Ett sätt att utöka urvalet är att även involvera studenter på andra sorters journalistutbildningar, exempelvis folkhögskolor, masterprogram eller mer nischade journalistutbildningar på högskolenivå. Det innebär dessutom en möjlighet att studenterna värderar idealen mer olika eftersom utbildningarna har olika upplägg och struktur.

Vi har använt oss av viss tidigare forskning på yrkesverksamma journalister och hur de värderar journalistiska ideal. Dessa siffror är dock relativt daterade, det senaste vi har hittat är från Jenny Wiiks avhandling 2010. Att på nytt undersöka hur yrkesverksamma journalister ser på idealen och sin bransch hade varit intressant då medielandskapet har gått igenom stora förändringar det senaste decenniet. Journalister arbetar på nya sätt numera, med intåget av exempelvis sociala medier och kommersialiseringen av mediebranschen. Dessa nya förhållanden skulle kunna resultera i nya sätt att tänka och värdera journalistiska ideal. Vidare ser vi potential i att sammanfoga dessa två forskningsområden – journalisters respektive studenters uppfattningar om ideal. Genom att jämföra aktuell data om de yrkesverksamma journalisternas idealuppfattning med en mer omfattande kartläggning av studenternas skulle man kunna säga något om socialiseringsprocessens påverkan under den första tiden i arbetslivet. Vad händer med studenternas bild av journalistik och journalister när de själva är ute mitt ibland dem?

10. Referenslista

Tryckta källor

- Bourdieu, Pierre (1998). *Om televisionen*. (Rosengren, Mats, övers.). Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion. (Originalutgåvan publicerad 1996).
- Djerf-Pierre, Monika (2012) Journalisternas sociala bakgrund. I Asp, Kent (Red.), *Svenska journalister 1989-2011*. (s. 15.21). Göteborg: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation.
- Esaiasson, Peter., Gilljam, Mikael., Oscarsson, Henrik., Towns, Ann & Wängnerud, Lena (2017). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5:e upplagan. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Ghersetti, Marina. (2007). Vad bestämmer nyhetsvärdet? I Asp, Kent (Red.), *Den svenska journalistkåren* (s. 97-107). Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation.
- Johansson, Bengt & Karlsson, Michael (2019). Surveyundersökningar och experiment. I Ekström, Mats & Johansson, Bengt (Red.), *Metoder i medie- och kommunikationsvetenskap* (s. 131-168). Lund: Studentlitteratur.
- Melin-Higgins, Margareta (1996b). *Pedagoger och spårhundar: en studie av svenska journalisters yrkesideal*. (Licentiatuppsats, Göteborgs universitet).
- Nygren, Gunnar (2019). *Journalistik som profession*. I M. Karlsson & J. Strömbäck (Red.), *Handbok i journalistikforskning* (uppl. 2:1 s. 59-71). Studentlitteratur.

Elektroniska källor

- Broady, Donald (1998a). Inledning: en verktygslåda för studier av fält. I D. Broady (Red.) *Kulturens fält* (s. 11-26). Göteborg: Bokförlaget Daidalos. Hämtad 2021-09-28 från <http://skeptron.uu.se/broadys/sec/p-98-kulturens-falt-inledn-o-frontmattor.pdf>.
- Broady, Donald (1998b). *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg*. Skeptronhäften/Skeptron Occasional Papers, nr. 15. Hämtad 2021-09-28 från <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:328806/FULLTEXT01.pdf>.
- Edström, Maria (2012) Arbete och utbildning. I Asp, Kent (Red.), *Svenska journalister 1989-2011*. (s. 21-27). Göteborg: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation. Hämtad 2021-11-14 från https://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1531/1531031_66-svenska-journalister_korr-maj-15.pdf.

- Evetts, Julia (2003). The Sociological Analysis of Professionalism: Occupational Change in the Modern World. *International Sociology*, vol. 18(2), s. 395-415. doi: 10.1177/0268580903018002005
- Freberg, Karen., Graham, Kristin., McGaughey, Karen & Freberg, Laura A. (2010). Who are the social media influencers? A study of public perceptions of personality. *Public Relations Review*, vol.37 (1), s. 90-92. Hämtad 2021-12-15 från https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0363811110001207?fbclid=IwAR28_dTtsyIRGBcIwtw_ekm04KH0W-Z5hHFkTupNcyMFB0qaEhT2ip-OBac.
- Gibson, Donald E. (2003). Developing the Professional Self-Concept: Role Model Construals in Early, Middle, and Late Career Stages. *Organization Science*, vol. 14(5), s. 591-610. doi: 10.1287/orsc.14.5.591.16767.
- Hovden, Jan Fredrik., Bjørnsen, Gunn., Ottosen, Rune., Willig, Ida., & Zilliacus-Tikkanen, Henrika (2009). The Nordic Journalists of Tomorrow. *Nordicom Review*, vol. 30, s. 149-165. Hämtad 2021-09-28 från <https://core.ac.uk/download/pdf/43557473.pdf>.
- Ibarra, Herminia (1999). Provisional Selves: Experimenting with Image and Identity in Professional Adaptation. *Administrative Science Quarterly*, vol. 44, s. 764-791. doi: 10.2307/2667055.
- Kantar Sifo AB (2021). *Poddindex*. Hämtad 2021-12-21 från <https://www.poddindex.se/>.
- Löfgren, Kent [Kent Löfgren på svenska] (2018-11-09). *Begreppet social klass samt Bourdieus fält, habitus och kapital-teorier* [Videofil]. Hämtad 2021-09-28 från <https://www.youtube.com/watch?v=9w12l0keiJA>.
- Melin-Higgins, Margareta (1996a). Female Educators and Male Craftsmen? The Professional Ideals among Swedish Journalists. *Nordicom Review*, vol. 17(1), s. 153-169. Hämtad 2021-09-28 från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1534540/FULLTEXT01.pdf>.
- Nesser, Johannes (2016, 16 mars). Det finns 11 051 anställda journalister i Sverige. *Journalisten*. Hämtad 2021-12-16 från <https://www.journalisten.se/nyheter/det-finns-11-051-anstallda-journalister-i-sverige>.
- Nygren, Gunnar (2016). Journalism Education and the Profession. Socialisation, Traditions and Change. I Jan Fredrik Hovden, Gunnar Nygren & Henrika Zilliacus-Tikkanen (Red.), *Becoming a Journalist: Journalism Education in the Nordic Countries*. Göteborg: Nordicom. Hämtad 2021-11-15 från

<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1051560/FULLTEXT01.pdf>.

- Nygren, Gunnar & Stigbrand, Karin (2013). The Formation of a Professional Identity: Journalism students in different media systems. *Journalism Studies*, vol. 15(6), s. 841-858. doi: 10.1080/1461670X.2013.834163.

- Ohlsson, Jonas & Facht, Ulrika (2017) *Kampen om reklamen*. Göteborg: Nordicom. Hämtad 2021-12-15 från <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1534649&dswid=-8898>.

- Singh, Val, Vinnicombe, Susan & James, Kim (2006). Constructing a professional identity: How young female managers use role models. *Women in Management Review*, vol. 21(1), s. 67-81. doi: 10.1108/09649420610643420.

- Statistiska Centralbyrån. (2021). Fler kvinnor än män läser vidare. Hämtad 2021-12-21 från <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/befolkningens-utbildning/overgang-gymnasieskola-eftergymnasiala-utbildningar/pong/statistiknyhet/overgang-gymnasieskola--eftergymnasial-utbildning-examinerade-fran-gymnasieskolan-201314-201819/>

- Tredje Statsmakten Media AB. (Producent). (2021-09-18). *Medierna i P1 - Carina Bergfeldt talar ut, SR bröt mot källskyddet om bombhot och journalistik under talibanernas styre* [Podcast]. Hämtad 2021-12-16 från <https://sverigesradio.se/avsnitt/carina-bergfeldt-talar-ut-sr-brot-mot-kallskyddet-om-bombhot-och-journalistik-under-talibanernas-styre>

- Tredje Statsmakten Media AB. (Producent). (2021-10-23). *Medierna i P1 - Pascalidou slår tillbaka, medial hysteri om Squid Game-lekar och NWT dubbelt klandrade för våldtäktsrapportering* [Podcast]. Hämtad 2021-12-16 från <https://sverigesradio.se/avsnitt/pascalidou-slar-tillbaka-medial-hysteri-om-squid-game-lekar-och-nwt-dubbelt-klandrade-for-valdtaktsrapportering>

- Wiik, Jenny (2010). *Journalism in Transition. The Professional Identity of Swedish Journalists*. [Doktorsavhandling, Göteborgs universitet]. Hämtad 2021-09-29 från https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21853/1/gupea_2077_21853_1.pdf.

- Wiik, Jenny (2012). Yrkesideal. I Asp, Kent (Red.), *Svenska journalister 1989-2011*. (s. 33-40). Göteborg: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation. Hämtad 2021-12-06 från https://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1531/1531031_66-svenska-journalister_korr-maj-15.pdf. Hämtad 2021-12-06.

- Wiik, Jenny (2021). *Journalistik som profession*. Föreläsning 2021-09-10. Göteborgs universitet, Enheten för journalistik, medier och kommunikation.

Bilaga 1

Enkätfrågor

1. Vilket universitet studerar du vid?

- Stockholms universitet (JMK)
- Göteborgs universitet (JMG)
- Umeå universitet
- Mittuniversitetet, Sundsvall

2. Vilken termin går du på just nu?

- Termin 1
- Termin 2
- Termin 3
- Termin 4
- Termin 5
- Termin 6
- Annat

3. Har du tjänat pengar på journalistiskt arbete *innan* du började studera på kandidatprogrammet?

- Ja
- Nej
- Vet inte

4. Har du tjänat pengar på journalistiskt arbete *efter* att du började studera på kandidatprogrammet?

- Ja
- Nej
- Vet inte

5. Denna fråga handlar om hur du värderar olika journalistiska ideal. Utgå från din egen tolkning av påståendena nedan och värdera mellan 0 och 10, där 0 inte är viktigt alls och 10 det viktigaste. En journalist bör betrakta sig som...

1. ...en kritiker av samhällets orättvisor
2. ...en som förmår ge människor upplevelser
3. ...en som stimulerar nya tankar och idéer
4. ...en som kommenterar det som händer i samhället
5. ...en neutral rapportör av det som sker i samhället
6. ...en som speglar den allmänna opinionen
7. ...en granskare av samhällets makthavare

8. ...en som enkelt kan förklara komplicerade händelser
9. ...en som skall stå helt fri gentemot alla intressen i samhället
10. ...en som förmår ge människor förströelse
11. ...en som låter olika opinioner i samhället komma fram
12. ...en som objektivt förmedlar nyheter och information
13. ...en som påverkar opinionsutvecklingen i samhället
14. ...en som säger sanningen utan hänsyn till konsekvenserna
15. ...ett språkrör för den lokala opinionen

6. Har du någon journalistisk förebild?

- Ja
- Nej
- Vet inte

7. Om ja, vem är din journalistiska förebild?

- Fritextruta

8. Vilket/vilka av dessa ideal passar bäst in på din förebild? Välj max tre alternativ.

1. ...en kritiker av samhällets orättvisor
2. ...en som förmår ge människor upplevelser
3. ...en som stimulerar nya tankar och idéer
4. ...en som kommenterar det som händer i samhället
5. ...en neutral rapportör av det som sker i samhället
6. ...en som speglar den allmänna opinionen
7. ...en granskare av samhällets makthavare
8. ...en som enkelt kan förklara komplicerade händelser
9. ...en som skall stå helt fri gentemot alla intressen i samhället
10. ...en som förmår ge människor förströelse
11. ...en som låter olika opinioner i samhället komma fram
12. ...en som objektivt förmedlar nyheter och information
13. ...en som påverkar opinionsutvecklingen i samhället
14. ...en som säger sanningen utan hänsyn till konsekvenserna
15. ...ett språkrör för den lokala opinionen

9. Om inget av idealen passade in, finns det något annat som gör denna person till din förebild?

- Fritextruta

10. Födelseår

- Fritextruta

11. Könstillhörighet

- Kvinna
- Man

- Annat
- Vill inte uppge

12. Är det något du vill lägga till?

- Fritextruta